

Evaluering av Norske Billedkunstneres valgordning til stipendkomite

Revidert rapport, oktober 2018

Mari Opsahl

Innholdsfortegnelse

1. Evalueringens formål og metode	4
2. Bakgrunn og kontekst.....	8
3. Beslutningsprosess og iverksetting av ny ordning	15
4. Statistikk over sammensetning av stipendkomiteene	22
5. Vurdering av valgordningene	29
6. Veien videre - anbefalinger	39
Vedlegg 1: Liste over anvendte kilder og litteratur.....	43

Forord

Electoral systems are rarely designed, they are born kicking and screaming into the world out of a messy, incremental compromise between contending factions battling for survival, determined by power politics

Pippa Norris, 1995

I februar 2018 ble jeg kontaktet av Norske Billedkunstnere med forespørsel om å evaluere ny valgordning til billedkunstnernes stipendkomite. Prosjektet er gjennomført i perioden februar til august. Det som i utgangspunktet skulle være et lite og avgrenset prosjekt, har vist seg å være et større arbeid med mange forgreninger og tilgrensende problematikk. Jeg vil på forhånd understreke at det er mange tema som kunne vært belyst i denne rapporten, men som innenfor oppdragets avgrensede ramme ikke har vært mulig å undersøke nærmere.

Det er mitt ønske at denne rapporten kan bidra til å tydeliggjøre for NBK både prosess og resultat av endring av valgordning, og gi NBK et godt kunnskapsgrunnlag for videre beslutning om valgordning. Jeg har hatt god hjelp av kritiske lesere underveis, men vurderinger og konklusjoner står jeg alene ansvarlig for.

Oslo, august 2018

Mari Opsahl

1. Evalueringens formål og metode

1.1 Bakgrunn for evalueringen

Norske Billedkunstneres landsmøte besluttet i juni 2017 å innføre en ny ordning for valg av stipendkomite, hovedsakelig begrunnet i behovet for å sikre at komiteens bredde gjenspeiler kunstnerbefolkningen. I forbindelse med gjennomføringen av valget, framkom det kritikk av den nye ordningen, og enkelte nominerte kandidater trakk seg. Valget ble gjennomført som planlagt, og stipendkomite for perioden 2018-2019 valgt. NBKs styre vedtok i november 2017, som oppfølging av landsmøtevedtak, en evalueringsplan for den nye valgordningen. På grunnlag av evaluering er styrets plan å fremme forslag til ny valgordning på Landsmøte i 2019.¹

1.2 Oppdragsforståelse og evalueringstemaer

Hensikten med evalueringen er å undersøke hvilken form for valgordning som best ivaretar nødvendige hensyn, når det gjelder å velge en kunstfaglig komite som fatter beslutninger av stor prinsipiell og økonomisk betydning for billedkunstnere som virker i Norge. Etter avtale med oppdragsgiver har evalueringen tatt utgangspunkt i tre overordnede temaer:

- **Det demokratiske perspektivet.** Hvordan står både den tidligere og nåværende valgordningen seg, i forhold til ulike forståelser av begrepet demokrati? Innad i NBK har flere ulike demokratiforståelser kommet til uttrykk i synet på valgordning. Evalueringen har derfor søkt å rydde i begrepsbruken, og se på ordningene i forhold til ulike demokratiforståelser.
- **Åpenhet og transparens.** I hvilken grad er den tidligere og nåværende valgordningen preget av åpenhet og transparens? Åpenhet og transparens handler både om hvordan relevant informasjon gjøres tilgjengelig for velgerne, og i hvilken grad nominasjon og utvelgelse er preget av gjennomsiktighet og etterprøvbarhet.
- **Habilitet - uavhengighet.** I hvilken grad bidrar den tidligere og den nåværende valgordningen til å sette sammen en komite som er fri fra uheldige bindinger?

1.3 Metode og gjennomføring

Et sentralt prinsipp i evalueringsarbeid er datatriangulering. Dette innebærer at problemstillinger undersøkes med basis i ulike kilder og metoder. Kildene som har vært anvendt er dokumentstudier, statistikk, kvalitative intervjuer, samtaler med valgforsker og tidligere utvalgsleder for SKS, samt innspill fra NBKs ledermøte. Datakildene presenteres i det følgende.

¹ NBK: Referat fra styremøte nr 6, 2017

1.3.1 Deskstudier av dokumenter og statistikk

I forbindelse med oppdraget er en rekke dokumenter gjennomgått, som er tilsendt fra NBK samt andre kilder. En fullstendig liste over anvendte kilder og litteratur ses i vedlegg 1.

Gjennomgang av foreliggende statistikk

I den opprinnelige oppdragsbeskrivelsen var det kun sammensetningen av stipendkomiteen som skulle gjennomgås, for perioden 2009 til 2018. Grunnlagsmaterialet ble satt sammen av NBKs administrasjon, og er basert på informasjon fra protokoller. Det skal her påpekes, at dette grunnlagsmaterialet inkluderte alle komiteens medlemmer som hadde tiltrådt som vara i løpet av perioden. Det er i materialet ikke skilt mellom de som i utgangspunktet ble valgt, og de som tiltrådte underveis. Hvorvidt dette er metodisk problematisk, er drøftet med NBKs administrasjon. Den samlede vurderingen er at materialet gir et godt bilde av de *faktiske* komiteene, siden det inkluderer alle personer som faktisk har deltatt i komiteens vurderinger.

Stipendkomiteene i perioden 2009-2018 er analysert i forhold til følgende dimensjoner:

- Geografi (bostedsfylke)
- Kjønn
- Alder
- Hvorvidt medlem i NBK eller ikke (kun to siste perioder)

I vedtektene til stipendkomiteen (§ 13–2) er det fastsatt at flest mulig faggrupper innen billedkunstfeltet skal være representert i komiteen. Valgordningene har derfor hele tiden hatt dette som sitt første sorteringskriterium. Fram til 2011 stemte man innenfor bestemte faggrupper, mens fra 2011 ble dette omgjort til mer åpne kompetansegrupper. Samlet har likevel ordningene vært innrettet slik at faglig spredning i prinsippet skulle være sikret. Siden faginndelingene har skiftet gjennom tidene, egner materialet seg dårlig for statistisk framstilling. Faglig bredde er derfor ikke analysert som et eget tema i kapitlet om statistikk.

Siden et springende punkt i evalueringen er komiteenes representativitet i forhold til søkermassen, er komiteens sammensetning sett i forhold til søkermassens sammensetning på de samme variabler, i den grad det har latt seg gjøre ut fra foreliggende statistikk. Her er det valgt å gjøre en avgrensning til de siste fem år (2014 – 2018). På geografi lar det seg enkelt gjøre, siden søkerens bostedsfylke registreres. Kjønn registreres imidlertid ikke ved søknad, og registrering av søkeres fødselsdato er ufullstendig. På dimensjonene kjønn og alder er komiteens sammensetning derfor sett i forhold til tall fra Telemarksforskings kunstnerundersøkelse 2013. Det finnes heller ikke registrering av organisasjonstilhørighet på søkerne, så også her er tall fra kunstnerundersøkelsen anvendt.

Geografisk fordeling av stipendmidler har vist seg å være et sentralt tema, og komiteens sammensetning er derfor sett i forhold til tildeling av stipender til Oslo versus landet for øvrig. Det er her kun sett på *antall tildelinger* – ikke hva tildelingene utgjør i kroner og øre. Et

femårig arbeidsstipend utgjør naturligvis en større tildeling enn et ettårig.² NBKs administrasjon har mulighet til å utarbeide statistikk som viser den geografiske fordelingen av midler, men dette er et større arbeid som eventuelt vil gjøres i etterkant av denne evalueringen, dersom styret beslutter det. Evalueringens vurderinger er gjort ut fra det materialet som forelå i august 2018.

1.3.2 Kvalitative intervjuer

Som del av evalueringen er det gjennomført kvalitative intervjuer med sentrale aktører. Informantene er valgt ut fra to parametere; rolle i organisasjonen, og bredde i synspunkter. Følgende informanter er intervjuet:

- Styret: Styreleder og et styremedlem (2)
- Administrasjon: Daglig leder og jurist (2)
- Nominasjonsutvalg: Representant (1)
- Medlemmer (4)

Hensikten med intervjuene har vært å få fram ulike synspunkter og argumenter, for så vurdere styrken i argumentasjonen. Det har det vært et poeng å intervju personer som har ulike syn, og at disse har ulike ståsteder i organisasjonen. Med kvalitativ metode er det ikke mulig å generalisere. Selv om det er søkt å skape en balanse i utvalget av informanter, så kan materialet ikke anvendes kvantitativt; i betydningen hvor mange sa hva. Intervjumaterialet er altså ikke anvendt som om det er representativt for NBK som organisasjon.

Dersom man skulle fått grep om hva NBKs medlemsmasse som helhet mener om valgordningen(e) måtte en gjennomført en breddeundersøkelse blant samtlige av NBKs medlemmer. Svakheten ved denne framgangsmåten er at man snarere får en meningsmåling enn ulike argumenter, synspunkter og resonnementer. Det har ikke vært aktuelt med en breddeundersøkelse innenfor rammen av denne evalueringen.

1.3.3 Samtale/rådføring med valgforsker

Det ble gjennomført en samtale med prof. Bernt Aardal ved Universitetet i Oslo, Institutt for statsvitenskap. Aardal leder Valgforskningsprogrammet ved Institutt for samfunnsforskning (ISF). Han har undervist ved universiteter og høyskoler, og skrevet en rekke bøker og artikler om valg, holdningsdannelse, offentlig opinion og valgordninger. Han var medlem av Valglovutvalget i 1997-2001, og er medlem av Valglovutvalget 2017-2019.³

Hensikten med rådføring med valgforsker var å få en vurdering av både nåværende og tidligere valgordning ut fra evalueringens tema og spørsmål. Det er viktig å påpeke at Aardals synspunkter handler om ordningene fra et *valgordnings-perspektiv*, altså at det er vurdert hvordan de rent praktisk og teknisk fungerer som valg mellom reelle alternativer.

² Enkelte representanter fra grunnorganisasjonene ba på ledermøtet juni 2018 NBK om innhenting av statistikk knyttet til geografi som tar høyde for størrelsen på stipendet og ikke bare antall stipender som deles ut årlig.

³ <http://www.aardal.info/om/>

1.3.4 Samtale med tidligere utvalgsleder SKS

Det er gjennomført en samtale med Alfhild Skaardal som var leder for Utvalget for statens kunstnerstipend i perioden 2014-2017. Skaardal var leder da utvalget leverte sin utredning om SKS i 2016. I denne utredningen ble det foreslått å endre på kunstnerorganisasjonene oppnevningsrett til stipendkomiteer og erstatte denne med innstillingsrett. Utvalget for SKS ble anbefalt å ha endelig oppnevningsrett. Som vi skal se i kapitlet om bakgrunn, var utredningen av SKS en viktig begrunnelse for styrets forslag om endring av valgordning, og samtalen med Skaardal hadde til hensikt å gi nærmere informasjon om utvalgets holdning til kunstnerorganisasjonenes nominasjons- og valgordninger generelt, og til NBKs ordning spesielt.

1.3.5 NBKs ledermøte 31.5 – 1.6 2018

Ledermøtet 2018 inngår som både prosesselement og datakilde i evalueringen. I møtet deltok ledere fra (nesten samtlige) grunnorganisasjoner, og lederne presenterte sine synspunkter på ny valgordning, både prosess og ordning. Det ble også en drøfting etter presentasjon av evalueringens foreløpige funn og vurderinger. Materialet som kom fram i ledermøtet, er anvendt i utarbeidingen av denne rapporten.

2. Bakgrunn og kontekst

I dette kapitlet gis først en kort presentasjon av Norske Billedkunstnere som organisasjon, og dens særtrekk som paraplyorganisasjon for en rekke forbund. Videre gis en redegjørelse for stipendkomiteens rolle og arbeid. Så presenteres den valgordningen for komite som NBK praktiserte fram til 2017, og bakgrunnen for at ordningen ble foreslått endret. Til slutt gis en kort presentasjon av den nye ordningen.

2.1 Norske Billedkunstnere som organisasjon

Norske Billedkunstnere er fagorganisasjonen for profesjonelle billedkunstnere i Norge. NBK har som formål å ivareta billedkunstnernes faglige, ideelle, økonomiske og sosiale rettigheter og interesser. NBK er en paraplyorganisasjon som samler rundt 3 000 medlemmer fordelt på 14 distriktsorganisasjoner og fem fagspesifikke, landsdekkende fagorganisasjoner, samt Unge Kunstneres Samfund (UKS). Tabell 1 gir en oversikt over grunnorganisasjonene og deres medlemstall (oppgitt fra NBK 5.juni 2018).

Tabell 1: Grunnorganisasjoner og medlemstall

Type organisasjon	Navn	Medlemstall
Distrikts-organisasjoner	Buskerud Bildende Kunstnere (BBK)	103
	Billedkunstnerne i Telemark (BiT)	85
	Bildende Kunstneres Forening Hordaland (BKFH)	234
	Bildende Kunstneres Forening Rogaland (BKFR)	131
	Bildende Kunstnere Hedmark (BKH)	61
	Bildende Kunstnere Møre og Romsdal (BKMR)	66
	Bildende Kunstnere Oppland (BKO)	64
	Bildende Kunstnere Sogn og Fjordane (BKSF)	57
	Norske Billedkunstnere-Agder (NBK-A)	74
	Nordnorske Bildende Kunstnere (NNBK)	150
	Vestfold Bildende Kunstnere (VBK)	93
	Østfold Bildende Kunstnere (ØBK)	101
	Trøndelag Bildende Kunstnere (TBK)	173
	Billedkunstnere Oslo og Akershus (BOA)	426
Landsdekkende organisasjoner	Landsforeningen Norske Malere (LNM)	553
	Norsk Billedhoggerforening (NBF)	320
	Norske Grafikere (NG)	323
	Norske Tekstilkunstnere (NTK)	206
	Tegnerforbundet (498)	498
	UKS (635)	635

Tabell 1 summerer til 4353, noe som er et uttrykk for at en kunstner kan være medlem i flere grunnorganisasjoner. Tas dobbeltregistreringer vekk, er altså det totale medlemstallet i NBK ca 3000. Ser man overordnet på de numeriske styrkeforholdene mellom grunnorganisasjonene, framgår det at distriktsorganisasjonene til sammen har 1818 medlemmer, hvorav Billedkunstnerne i Oslo og Akershus utgjør 426 medlemmer. De landsdekkende har til sammen 2535 medlemmer.

NBKs landsmøte er organisasjonens øverste organ, og består av representanter valgt på grunnorganisasjonenes årsmøter. Det avholdes landsmøter annethvert år. Vedtak fattet på landsmøtet er bindende både for NBKs grunnorganisasjoner og for enkeltmedlemmene.

Foruten sentralstyret, NBKs utøvende organ, velger landsmøtet også et nominasjonsutvalg og et kontrollutvalg. Basert på grunnorganisasjonenes forslag, nominerer nominasjonsutvalget kandidater til sentralstyret, nominasjonsutvalg, kontrollutvalg og styret til Billedkunstnernes Vederlagsfond, Den Nasjonale Jury og Stipendkomiteen for statens kunstnerstipend.

2.2 Stipendkomiteen for billedkunstnere

Stipendkomiteen for billedkunstnere behandler søknader om stipender fra Billedkunstnernes Vederlagsfond, Bildende Kunstners Hjelpefond og Statens kunstnerstipend (SKS). I NBKs vedtekter heter det om stipendkomiteen:

§ 13–1. Stipendkomiteen innstiller til stipend, vederlagsmidler og legater etter retningslinjer, forskrifter, eller instruksjoner fastsatt av det bevilgende organ. Dersom landsmøtet har fastsatt retningslinjer og instruksjoner for stipendkomiteens arbeid, er disse bindende for stipendkomiteen.

§ 13–2. Stipendkomiteen består av ti medlemmer med varamedlemmer, der flest mulig faggrupper innen billedkunstfeltet er representert. Komiteen innstiller tverrfaglig til stipend.⁴

Tillit til stipendkomiteens sammensetning og avgjørelser er av stor betydning. Det handler ikke bare om tillit fra NBKs medlemmer, men om tillit fra hele kunstnerbefolkningen og samfunnet forøvrig, siden stipendkomiteen har delegert myndighet til å innstille til Statens kunstnerstipend (SKS). Den endelige stipendtildelingen fastsettes av det statlige Utvalget for Statens kunstnerstipend, men de faglige vurderingene fra stipendkomiteene overprøves av prinsipp ikke av utvalget.

Statens kunstnerstipender og garantiinntekter utgjør 323 mill kr (2018), og billedkunstfeltet har en stor andel av disse midlene, gjennom kvotefordelingen. Stipendkomiteen for billedkunstnerne behandlet i perioden 2014–2016 om lag 40 % av alle søknader som kom inn til statens kunstnerstipend, dvs 3306 av 8188 søknader.⁵ Bakgrunnen for at billedkunstnerne, og de visuelle kunstnerne generelt, har en så vidt stor andel av stipendmidlene, handler om at visuelle kunstnere har det laveste inntektgrunnlaget av alle kunstnergrupper, fra sitt kunstneriske virke.⁶

⁴ <https://www.norskebilledkunstnere.no/fagpolitikk-og-dokumenter/>

⁵ Statens kunstnerstipend(2016): *Utredning av Statens kunstnerstipend*, s 5.

<https://www.kulturradet.no/documents/10157/018aac7c-1c0b-4070-88b8-e44e71fce3c2>

⁶ Dette er godt dokumentert i Telemarksforskning sine kunstnerundersøkelser fra 2006 og 2013, samt i kunstnerøkonomiutredningen fra 2015. Se Skarstein Vigdis Moe (2015): *Kunstens autonomi og kunstens økonomi*.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/88795435d5904390918338514afcdcf4/kunstnerokonomi-utgreiing-28jan2015.pdf>

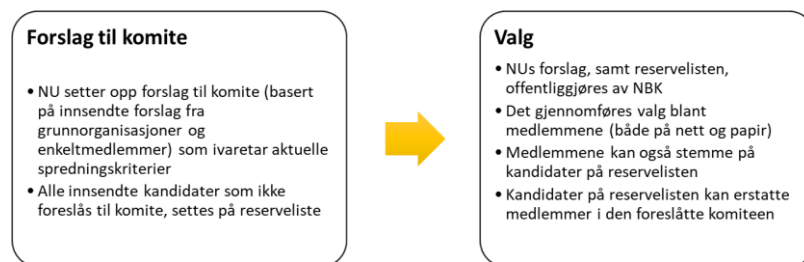
Billedkunstneres stipendkomite består av 10 medlemmer, som er valgt av NBKs medlemmer. Det er viktig allerede her å påpeke at medlemskap i NBK ikke er noen forutsetning for å sitte i komiteen.⁷ Men komiteens medlemmer blir altså nominert og valgt gjennom NBKs organisatoriske strukturer. Komiteens arbeid er basert på prinsippet om fagfellevurdering. Som NBK påpekte i sitt hørings svar til gjennomgangen av Norsk Kulturråd, har fagfellevurdering lange tradisjoner når det gjelder stipendvurderinger. Dette handler blant annet om at kunstnerne kjenner faget fra innsiden og dermed er særlig skikket til å vurdere kvalitet, samt å gjenkjenne nyskapende arbeid.⁸

2.3 Tidligere valgordning

Den tidligere valgordningen, som NBK praktiserte fram til 2017, gikk gjerne under navnet «flertallsvalg», med henvisning til at komiteen ble sammensatt ut fra valg av enkeltkandidater, hvor alle NBKs medlemmer hadde mulighet til å stemme. Nominasjonsutvalget satte sammen et forslag til komite som medlemmene kunne stemme over, men i dette forslaget kunne altså overprøves i flertallsvalget, siden kandidater på reservelisten også kunne stemmes inn.

Modellen var altså en totrinnsmodell, som illustreres i figur 1:

Figur 1: Flertallsvalg

Som beskrevet i kapittel 1, så har ordningen gjennomgående hatt en innretning som sikrer spredning på faggrupper/kunstneriske uttrykksformer. Fram til 2011 var det definerte faggrupper, mens fra 2011 laget man en annen ordning med «kompetansegrupper», som dekket flere uttrykk men som likevel sikret at man fikk en faglig spredning.

Oversikt over endringer fra NUs innstilling til valgt komite:

- 2008-2009: Av de 12 som NU hadde innstilt som medlemmer til komite, så ble 9 valgt gjennom flertallsvalg. De øvrige som ble valgt, eller som trådte inn i komiteen som vara underveis i perioden, var innstilt av NU som 1., 2., eller 3. vara.
- 2010-2011: Av de 14 som NU hadde innstilt som medlemmer til komite, så ble 11 valgt gjennom flertallsvalg. De øvrige som ble valgt, eller som trådte inn i komiteen som vara underveis i perioden, var innstilt av NU som enten 1., 2., 3. eller 4. vara.

⁷ Denne presiseringen er viktig, da det i debatten om stipendkomiteene høsten 2017 så ut til å være en utbredt misforståelse at organisasjonstilhørighet var et premiss for å sitte i komiteen.

⁸ Norske Billedkunstnere(2014): *Høring- gjennomgang av Norsk Kulturråd*
<https://www.regjeringen.no/contentassets/251f0474e87e4f05b9c5c826e7a14f6b/97-nbk.pdf>

- 2012-2013: Av de 10 som NU hadde innstilt som medlemmer til komite, så ble 7 valgt gjennom flertallsvalg. Av de øvrige som ble valgt, eller som trådte inn i komiteen som vara underveis i perioden, så var 8 av 10 innstilt av NU som 1. eller 2. vara.⁹
- 2014-2015: Av de 10 som NU hadde innstilt som medlemmer til komite, så ble 6 valgt gjennom flertallsvalg. De øvrige som ble valgt, eller som trådte inn i komiteen som vara underveis i perioden, var innstilt av NU som enten 1., 2., 3. eller 4. vara.

Tall fra 2016-2017 er ikke forelagt til evalueringen. Som oversikten over perioden 2008-2015 viser, så ble NUs innstilling i stor grad fulgt, i den forstand at de samtlige som ble valgt, enten var nominert som førstekandidat eller varakandidat.

At det ble stemt innenfor faggrupper eller kompetansegrupper, gjorde at spredning på fag var sikret. Imidlertid kunne man ikke gjennom flertallsvalget garantere at komiteen hadde optimal spredning på såkalte sosiale variabler; kjønn, bosted, alder. Selv om NU hadde tilstrebet en bred sammensetning i sin nominasjon, så kunne sammensetningen på sosiale variabler forrykkes i valget.

NBKs valgordning var unik i kunstnerorganisasjon-sammenheng. Det har ikke vært noen andre kunstnerorganisasjoner som har praktisert flertallsvalg blant samtlige medlemmer for å velge stipendkomite. Den vanlige praksis i andre organisasjoner har vært å ha en valgkomite som nominerer kandidater til komiteen, og så kan det eventuelt fremmes benkeforslag på landsmøtet, hvor valget foregår. Dette gjelder for eksempel de øvrige organisasjonene på det visuelle kunstfeltet; Forbundet Frie Fotografer og Norske Kunsthåndverkere, samt Forfatterforeningen.

2.4 Bakgrunnen for endringer i valgordning

Valgordningen hadde vært debattert på flere landsmøter i NBK. Utfordringen med mangel på sikring av bredde på sosiale variabler (herunder geografi), gjorde at det ved flere anledninger ble fremmet forslag om nye valgordninger fra distriktsorganisasjoner. Til landsmøtet i 2017 fremmet NBKs styre et endringsforslag. Kort fortalt besto styrets forslag i å gi nominasjonsutvalget myndighet til å sette sammen tre ulike komitealternativer, som så skulle stemmes over i sin helhet. Dette innebar altså å gå bort fra personvalg-tradisjonen.

Styrets forslag om å endre valgordning, kan sies å komme på bakgrunn av en rekke sammenfallende elementer. Disse gjennomgås i det følgende.

2.4.1 Politiske endringssignaler – utredningen av SKS

I 2016 kom Utredningen av statens kunstnerstipend, utarbeidet av Utvalget for statens kunstnerstipend. Denne var bestilt av Kulturdepartementet, med tanke på å modernisere stipendforvaltningen. Utredningen tematiserte blant annet behovet for at

⁹ Når komiteene er gjennomgått her, er det altså med alle som faktisk har sittet i komiteen i det aktuelle tidspunkt (inkludert de som ble innstilt som vara men som måtte tre inn i komiteen). Dette betyr at det totale antall gjennomgåtte komitemedlemmer i året 2012-13 er 17.

sammensetningen av stipendkomiteene må speile mangfoldet i kunstnerbefolkningen når det gjelder kunstneriske uttrykk, geografi og kjønn.

Utvalget mener det bør stilles tydeligere krav til at sammensetningen av komiteene over tid må speile mangfoldet i kunstnerbefolkningen når det gjelder kunstneriske uttrykk, geografi og kjønn. Utvalget er kjent med at kunstnerorganisasjonene har en høy bevissthet om dette og at dagens oppnevningsprosedyrer i stor grad ivaretar dette hensynet. Utvalget mener likevel det er viktig å fastsette noen overordnede minstekrav for å sikre at disse hensynet ivaretas likt.¹⁰

Utredningen tematiserte også organisasjonstilhørighet. Det ble problematisert at uorganiserte kunstnere ikke kan delta i nominasjons- og oppnevningsprosesser. Utredningen pekte på at i noen organisasjoner er valgbarhet en forutsetning for å bli valgt til komite, i andre er det ikke det. Selv om statistikken viser at uorganiserte kunstnere ikke er underrepresentert i tildelinger av stipend, vurderte Utvalget for SKS det som en legitimitetsutfordring av uorganiserte ikke kan delta i nominasjons- og oppnevningsprosesser.¹¹

Som rapportens kapittel 3 vil behandle nærmere, så har det i prosessen med beslutning og innføring av ny valgordning framkommet til dels sterke uenigheter i NBK om hvordan endringssignalene i utredningen skal tolkes. Utredningen sier ikke noe om hva de «overordnede minstekravene» skal være. NBKs styre besluttet å foreslå ny ordning for landsmøtet, basert på en oppfatning om at organisasjonen burde være «føre var», for å beholde organisasjonens oppnevningsrett og delegerte myndighet til å forvalte statens stipendmidler. Hvorvidt det var nødvendig å være «føre var», og om man var «føre var» på rett måte, har vist seg å være en av stridens kjerner. Blant annet adresserte man i endringsforslaget ikke utfordringen med organisasjonstilhørighet, som viste seg å være hovedbegrunnelsen for at kulturministeren høsten 2017 foreslo å frata organisasjonene oppnevningsretten.

2.4.2 Sentrum-periferi-dimensjonen

Det andre hovedsporet er en konfliktlinje som har ligget i NBK over lengre tid. Sentrum – periferi er en av de sentrale konfliktlinjene i norsk politikk (se f.eks. Stein Rokkan, 1987: Stat, nasjon, klasse). Det har over lang tid versert oppfatninger om en skjevfordeling når det gjelder tildelinger av stipender, og dette handler først og fremst om Oslo versus landet forøvrig. Den geografiske sammensetningen av stipendkomiteen har derfor vært et viktig tema, fordi man antar at komiteens geografiske sammensetning vil ha konsekvenser for den geografiske fordelingen av stipendmidler.

NBK fikk i 2015 utarbeidet en rapport, som blant annet tok for seg komiteens sammensetning over tid, både mht geografi, kjønn og alder. Den fant ingen store skjevheter i sammensetningen. NBKs styre og administrasjon har likevel ikke festet litt til denne rapportens tallgrunnlag, og derfor er den heller ikke anvendt videre som beslutningsgrunnlag for NBK.¹²

¹⁰ Utredning av Statens Kunstnerstipend, s 25.

¹¹ Ibid, s 23

¹² Årsakene til at det ikke festes lit til tallgrunnlaget, er uklare for rapportforfatteren.

2.4.3 Behovet for å oppfylle NBKs egne vedtekter

I NBKs vedtekter står det om nominasjonsutvalget (§ 9.4) :

Nominasjonsutvalget skal i sitt arbeid tilstrebe faglig, aldersmessig, kjønnsmessig, geografisk og kulturelt mangfold.

Som bakgrunn for endring av valgordning, ble det også lagt vekt på behovet for å oppfylle NBKs egne vedtekter. Imidlertid kan man lese disse vedtektene slik at dette forholdet allerede var oppfylt med den tidligere valgordningen; gitt at det står at NU i sitt arbeid skal *tilstrebe* et mangfold. Å tilstrebe er noe annet enn å garantere.

2.4.4 Behovet for å bedre valgdeltakelse

En problematikk som ble adressert, og som er vanskelig å stadfeste hvorvidt var knyttet til selve valgordningen eller andre forhold, var at valgene til stipendkomite hadde gjennomgående forholdsvis lav valgdeltakelse. Av NBKs 3000 medlemmer var det om lag 600 som stemte, altså en valgdeltakelse på ca 20 %. Dette hadde blitt problematisert også på tidligere landsmøte (2015), og det var enighet om at NBK burde iverksette tiltak for å forbedre deltakelsen.

En bekymring som den lave deltakelsen medførte, var at det skulle få stemmer til for å vippe valget i en bestemt favør. Det var altså en fare for det som kan kalles «kopping» av valget; at grupperinger går sammen om å stemme «sine» kandidater inn i komiteen.¹³ Det er naturlig nok svært vanskelig å bekrefte eller avkrefte hvorvidt dette har funnet sted på noe tidspunkt.

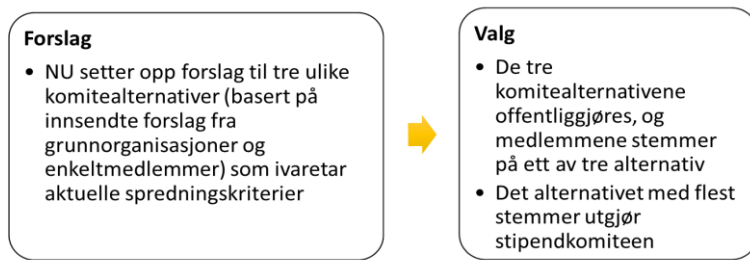
Det bør her presiseres, at lav valgdeltakelse ikke var en av de eksplisitte årsakene til å endre valgordning; altså det var ikke lagt fram som årsak i styrets forslag til Landsmøtet. Flere av informantene har imidlertid nevnt dette som en generell problematikk som også medvirket til ønsket om å endre ordningen.

2.5 Ny ordning

Beslutningen om, og iverksettingen av ny ordning, beskrives i følgende kapittel. Her skal kun kort presenteres den ordningen landsmøtet 2018 endte opp med å vedta. Ordningen kan visuelt illustreres som i figur 2:

¹³ I valglitteraturen kan man lese om eksempler på aksjonisme eller «kopping» av valg, et velkjent eksempel er «Kvinnekuppvalget» i 1971. Her hadde kvinnebevegelsen igangsatt en kampanje for å øke kvinnerepresentasjonen i kommunestyrene i Oslo, Asker og Trondheim, ved å bruke personstemmer. Se Bergh et.al(2010): *Personutvelgingen i norske valg* i Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift, nr 2, 2010, s 117

Figur 2: Ny valgordning fra 2018

Kort fortalt innebærer ordningen at nominasjonsutvalget setter sammen tre komitealternativer, basert på innsendte forslag fra grunnorganisasjoner og enkeltmedlemmer. Forslagene skal ivareta bredde ift fag, geografi, kjønn, alder og kulturelt mangfold. Så legges disse forslagene ut til valg blant medlemmene (med mulighet til å stemme enten elektronisk eller på papir). Det komiteforslaget med flest stemmer, blir stipendkomiteen.

3. Beslutningsprosess og iverksetting av ny ordning

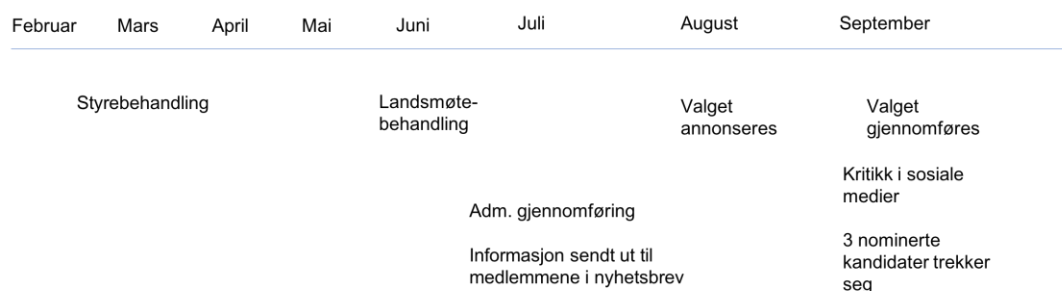
Dette kapitlet omhandler hovedsakelig to temaer; hvordan beslutningsprosessen forløp da den nye valgordningen ble vedtatt, og den administrative iverksettingen av ny valgordning.

Kapitlet bygger både på dokumenter utarbeidet av NBKs administrasjon, utdrag fra sosiale medier, innsendte klager på ny ordning, samt på intervjuer. I kapitlet er det skilt på hvilke avsnitt som hovedsakelig bygger på skriftlig dokumentasjon, og hvilke avsnitt som bygger på intervjumateriale. Dette skillet er etablert da førstnevnte kilder kan anses å være mer nøytrale og etterprøvbare, mens intervjumaterialet i stor grad bygger på personlige synspunkter og vurderinger.

3.1 Tidslinje over beslutningsprosess og iverksetting

Figur 3 viser en illustrerende tidslinje med hovedpunkter i beslutningsprosess og iverksetting av ny ordning. De ulike milepælene/hovedpunktene beskrives i den etterfølgende teksten.

Figur 3 Tidslinje over beslutning og iverksetting av ny valgordning, 2017

3.2 Behandling i sentralstyret – februar -mai 2017

3.2.1 Framstilling basert på saksdokumenter

Saken om valgordning var i 2017 oppe første gang på sentralstyremøte 3. februar. Da ble det vedtatt at sentralstyret skulle fremme sak om ny valgordning for stipendkomite og den nasjonale jury (DNJ). Til neste sentralstyremøte den 30. mars var det kommet inn et saksframlegg til landsmøtet, fra flere grunnorganisasjoner.¹⁴ Dette saksframlegget gikk ut på å innføre en prøveordning på 4 år, der Nominasjonsutvalget skulle gis fullmakt til å sette sammen Stipendkomiteen og Den Nasjonale Jury. Sentralstyrets merknad til dette saksframlegget var at NBKs styre ville fremme et eget sammenfallende forslag.

På møte i sentralstyret 4. mai ble det vedtatt at NBKs sentralstyre skulle legge fram forslag til ny valgordning på landsmøtet. Følgende er hentet fra saksdokumentene fra dette møtet:

¹⁴ BMR, NNBK, BKFR, VFK, BT og TBK

Sentralstyret mener at stipend- og juryordningenes legitimitet er avhengig av at valgene av fagfeller skjer på en måte som er både åpen, transparent og tillitvekkende, og som ivaretar de krav* som fra statens side stilles med hensyn til sammensetning.

Vedtak: *Forslag til ny valgordning, med instruksjer og vedtekter, ble godkjent med de endringer som ble fremsatt i møtet. Saken legges frem for landsmøtet.*

Forslaget skulle sammenfatte alle de hensyn vi la vekt på og bøyte på to aspekter vi mente hadde svakheter og som NBK kunne kritiseres for:

- Øke valgoppslutningen blant medlemmene
- Utarbeide en valgordning som i økt grad sikrer sammensetningen av stipendkomiteens medlemmer så bredt som mulig faglig, aldersmessig, kjønnsmessig, geografisk og med kulturelt mangfold.

I styremøtet den 4. mai ble antallet grupper diskutert og styret gikk da bort fra forslaget om å kunne stemme over to forslag, som de syntes var litt lite, og endret det til tre. Valgordningen ble derfor presentert på Landsmøtet med tre grupper innstilt av Nominasjonsutvalget til Billedkunstnernes stipendkomité og tilsvarende for Den Nasjonale Jury.

* Ordet «krav» i denne framstillingen ble problematisk, ref tekst i følgende avsnitt.

3.2.2 Synspunkter på styrebehandling fra intervjuer

Fire av informantene var delaktig i styrebehandlingen; styreleder og styremedlem, daglig leder og jurist. Fra styreleders og administrasjonens synspunkt ble det gjort et grundig arbeid med saksgangen i styret. Det vises til at det ble formulert noe tvil i styret, og at det særlig fra ett styremedlem ble stilt spørsmål ved om det var et *krav* fra statens side å endre valgordningen. Dette styremedlemmet viser til at det i saksframlegg til første styremøte ble lagt fram som et «pålegg» etter utredningen av SKS. Dette ble drøftet både i møte og videre på e-post, og fra styreleders og administrasjonens side mener man at det ble oppklart i denne dialogen at det ikke var et pålegg eller krav å endre ordning, men at dette var noe NBK gjorde for å imøtekomme politiske signaler som fremkom i utredningen av SKS. Ordet «krav» ble imidlertid stående i saksframlegget til landsmøtet.

3.3 Behandling på landsmøtet – juni 2017

3.3.1 Framstilling basert på saksdokumenter

På landsmøtet ble sentralstyrets forslag til vedtak (ny valgordning) presentert. Som tidligere nevnt, besto dette forslaget i at nominasjonsutvalget skulle sette sammen tre alternative stipendkomiteer, som ivaretok bredde ift fag, alder, kjønn, geografi og kulturelt mangfold. Styret foreslo at disse tre komiteene så skulle stemmes over på landsmøtet. Det ble framsatt flere motforslag:

- Landsforeningen Norske Malere foreslo å avvise forslaget. Dette falt med 20 stemmer.
- Det ble framsatt et endringsforslag fra flere grunnorganisasjoner¹⁵ om at de ulike stipendkomiteforslagene skulle presenteres i prioritert rekkefølge på landsmøtet og stemmes over i sin helhet der. Dette endringsforslaget ble trukket.
- Buskerud Bildende Kunstnere (BBK) foreslo å utsette vedtak til neste dag, slik at motforslag kunne formuleres. Dette ble vedtatt med 50 stemmer.
- Endringsforslaget som ble framsatt neste dag, innebar at forslaget fra sentralstyret ble justert slik at de tre komiteforslagene skulle stemmes over i flertallsvalg blant medlemmene, ikke på landsmøtet.
- Sentralstyret sluttet seg til forslaget fra BBK.¹⁶
- UKS framsatte et endringsforslag som innebar at sentralstyret skulle utarbeide et forslag til forbedring av dagens system, og legge dette fram på landsmøtet i 2019. Forslaget skulle være basert på innspill og debatt fra LM 2017.

Endringsforslaget fra BBK ble vedtatt med 53 mot 8 stemmer.

3.3.2 Synspunkter fra intervjuer og ledermøtet

Det er mange ulike meninger og oppfatninger som har framkommet om landsmøtebehandlingen. Et gjennomgående poeng ser ut til å være at behandlingen bar preg av et visst hastverk. Det var mange saker på landsmøtet, og administrasjonen var uforberedt på at akkurat denne saken skulle ta så lang tid som den gjorde. Flere av informantene understreker både at kompleksiteten i en slik sak er vanskelig å formidle, og at det er vanskelig raskt å forstå konsekvensene av alle foreslåtte endringer.

I saksframlegget fra styret om valgordningen står det «For at NBKs stipendkomite skal kunne vurdere og innstille kandidater til statlige stipend, må ordningen ivareta de **krav** som fra statens side stilles med hensyn til sammensetning» (min utheving). Det hadde altså blitt avkreftet gjennom styrebehandlingen at det var tale om statlige krav eller pålegg, men formuleringen sto likevel i saksframlegget. Synspunkter fra intervjuer og ledermøtet viser at dette skapte usikkerhet blant delegatene, selv om det ble avkreftet av styreleder på talerstolen at det var tale om et statlig krav. En kritisk informant framhever betydningen av at de som fremmer et forslag, også må kunne presentere en fullstendig konsekvensvurdering; både av positive og negative konsekvenser. Informanten mener at dette ikke skjedde i tilstrekkelig grad.

Andre informanter har påpekt at man må stole på delegatenes evne til å sette seg inn i og behandle den informasjonen man får forelagt. Det ideelle er naturligvis at alle delegater har fullstendig informasjon om alle alternativer og konsekvenser, men at dette idealet sjelden oppfylles fullt og helt. Informantene understreker at man må da ha tillit til organisasjonsdemokratiet.

Noe av kritikken som senere kom mot landsmøtebehandlingen, handlet om at nominasjonsutvalget fikk utvidet sitt mandat betraktelig med ny valgordning, og at

¹⁵ BMR, NNBK, BKFR, VBK, BT og TBK

¹⁶ Unntatt Kristian Øverland Dahl, som tok ut dissens.

beslutningen om å utvide NUs mandat ikke burde tas samtidig med at nytt NU skulle velges. Hadde man f eks ventet til å implementere ny valgordning til 2019, så ville valg av NU i 2019 gjøres med utgangspunkt i de oppgavene de faktisk skulle utføre.

3.4 Samlet vurdering av beslutningsprosess

Ser man samlet på beslutningsprosessen som foregikk både i styret og på landsmøtet, er det et tema som ser ut til å være gjennomgående. Det handler om mangel på oversikt over konsekvenser, og en usikkerhet om nødvendigheten av å gjøre endringer raskt. Det var en mangel i saksforberedelsene at «krav» ble brukt for å beskrive statens holdning til bredde i SK, selv om dette ble avkrefet på flere tidspunkter. Det framstår nødvendig, når man skal gjøre så vidt dyptgripende endringer i en ordning som har lange tradisjoner, å legge fram solide begrunnelser og konsekvensvurderinger.

Det framstår også som uheldig at man besluttet å implementere ordningen allerede i 2018, slik at det nominasjonsutvalget som ble valgt på landsmøtet, fikk et atskillig større ansvar og mandat enn utvalget opprinnelig var tiltenkt.

3.5 Iverksetting av ny valgordning

Etter at ny valgordning var besluttet på landsmøtet, så satte NBKs administrasjon i gang med å iverksette forberedelser til valg samme høst.

3.5.1 Framstilling basert på skriftlige kilder

I det følgende gis en framstilling basert hovedsakelig på informasjon fra NBKs administrasjon om iverksettingen av valget, samt diverse kritikk framsatt på sosiale medier, og innsendte klager til NBK. Framstillingen er inndelt månedsvis.

Juni:

29. juni ble orientering om ny valgordning, og oppfordring om nominering av kandidater, sendt til grunnorganisasjoner og medlemmer i nyhetsbrev. Samme dag ble ny instruks for valg av stipendkomite publisert på NBKs nettside.

August:

9. august ble påminnelse om frist for å nominere til DNJ og SK ble sendt på epost til grunnorganisasjoner og medlemmer, med lenke til nye instruksjer.

29. august ble ny påminnelse om valget sendt grunnorganisasjoner og medlemmer, med informasjon om hvordan delta i valget.

31. august ble e-post fra det elektroniske valgsystemet sendt alle stemmeberettigede med frist til 6. september. To saker med informasjon om valget/vedtaket ble publisert på NBKs nettside. Her ble også nominasjonsutvalgets begrunnelse lagt fram. Denne var kortfattet og overordnet, og beskrev at NU hadde vektlagt å sette sammen tre forslag med en god sammensetning innen fagområde, geografi, alder og kjønn. NU hadde også forsøkt å tilstrebe kulturelt mangfold og internasjonal erfaring. Begrunnelsen gikk ikke inn på vurderinger for de tre ulike alternativene.

September:

4. september: NTK og BBK tok kontakt med administrasjonen og oppfordret til å legge ut de nominertes CV samt motivasjonstekst. Denne informasjonen ble sendt til medlemmene. Samtidig ble fristen for valgdeltakelse forlenget til 11. september.

5. september: Kritikkk mot valgordningen, og måten den ble besluttet og iverksatt på, framkom på sosiale medier. Debatt foregikk i diverse tråder på Facebook. NBKs administrasjon anslår at det var om lag 20-30 aktivt involverte i disse debattene. Samtidig mottok daglig leder og styreleder telefoner fra noen medlemmer. For å håndtere kritikken som framkom, trådte Arbeidsutvalget (AU) sammen, som besto av styreleder, nestleder og daglig leder. Det ble formulert en e-post med uttalelse fra styret, som ble sendt ut dagen etter.

8-9. september: Tre kandidater trakk sitt kandidatur til komiteen.

Begrunnelsene for å trekke seg, gikk i hovedtrekk på at valget ble ansett å ha et alvorlig demokratisk underskudd. Det ble vist til at NUs mandat er radikalt forandret, og at dette burde ha vært reflektert i prosessen fram mot valg av NU. Det ble anført at NBK ikke har fulgt grunnleggende organisasjonsdemokratisk praksis. Kritikerne problematiserte at NU har fått mandat til å bestemme hvem som ekskluderes fra å stille til valg, og at dette gir NUs medlemmer uforholdsmessig stor innflytelse over valg av komiteens medlemmer. Det ble vist til at prinsippet om å kunne stille til valg er forankret i NBKs tradisjoner og norsk organisasjonsliv og demokrati.

NBK ble videre kritisert for manglende transparens i gjennomføringen. Begrunnelsen som ble lagt fram fra Nominasjonsutvalget ble ansett som utilstrekkelig, og det ble ansett som en mangel at det ikke fantes mulighet til å velge inn andre kandidater i gruppene. CV-er og selvpresentasjoner ble først offentliggjort etter press fra medlemmene, og for kandidatene som ikke var foreslått av NU forelå det heller ingen navneliste. NBK ble kritisert for manglende informasjon underveis. Det ble av en kandidat skrevet at prosessen opplevdes som kaotisk, tilfeldig og udemokratisk både prinsipielt og i gjennomføring.

9.-10. september: NBK mottok beskjed fra 7 medlemmer om at de trakk sine stemmer da de har stemt primært på grunn av kandidatene som har trukket seg, men noen skrev også at de anså valget for udemokratisk.

10. september: 16 grunnorganisasjoner signerte en felles uttalelse ift kritikken. Uttalelsen understreket at den nye ordningen ble vedtatt med stort flertall av grunnorganisasjonene på NBKs landsmøte, og at intensjonen med endringen var å sikre at interne og eksterne retningslinjer følges i sammensetningen av SK og DNJ, noe den forrige ordningen ikke gjorde, i følge uttalelsen. I uttalelsen ble det uttrykt full tillit til Nominasjonsutvalget. Videre ble medlemmer oppfordret til å benytte seg av sin demokratiske rett og arbeide for at den grunnorganisasjonen de tilhører, sender inn et endringsforslag til Landsmøtet i 2019. Avslutningsvis ble evaluering og forbedringsforslag til ordningen imøtesett. 12 distriktsorganisasjoner og 4 fagspesifikke landsdekkende organisasjoner signerte uttalelsen.

11. september: AU avholdt hastemøte for å legge plan for håndteringen av valget. Informasjon om at tre kandidater hadde trukket seg ble publisert, og det ble sendt ut e-post til medlemmene om dette.

15.sept: Morgenbladet hadde en kritisk sak om den nye valgordningen. Styreleder imøtegikk kritikken ved å vise til at ordningen skal evalueres.

3.5.2 Framstilling basert på intervjumateriale

Ett gjennomgangstema i intervjuene, både med styre, administrasjon, nominasjonsutvalg og medlemmer, er tidsperspektivet. Det anses som uheldig at implementering av den nye ordningen skulle gå så raskt. Det var liten tid for administrasjonen til å iverksette en helt ny ordning; det måtte gjøres over sommeren, og nesten i ferien. Det hadde også vært nylige utskiftninger i staben, så man manglet historikk og erfaring fra gjennomføring av tidligere valg.

NBK tar selvkritikk på at det tok tid før kandidatenes presentasjon av kandidatur og CV ble offentliggjort, slik at NBKs medlemmer kunne sette seg inn i de enkelte kandidatenes kvalifikasjoner og motivasjoner for å stille til valg. Noe av grunnen til at dette ikke ble publisert umiddelbart, var at den nye daglige ledelsen i NBK var usikker på om kandidater som ikke var utpekt/nominert av NU, var komfortable med å få publisert sine CVer og begrunnelser. Samtidig var det også et problem at informasjonen ikke var likeens; noen hadde skrevet svært mye, andre nesten ingenting. NBKs administrasjon har som læring av dette besluttet at et skal innføres standardmaler for disse tekstene ved neste valg.

For nominasjonsutvalget, som både var nye i sin rolle og som fikk en helt ny ordning å forvalte, så var arbeidet utfordrende. NU hadde liten tid, og måtte ta raske valg, samtidig som man ville arbeide konsensusbasert. 3 separate komiteer er krevende å sette sammen, og det ble avklart med NBKs administrasjon at man kunne ta i bruk de samme navnene i flere komitealternativer. NU besluttet å ikke innhente egne kandidater, selv om man hadde mulighet til det, og kun basere seg på de kandidatene som hadde vært gjennom en nominasjon og kvalitetssikring i grunnorganisasjonene. NU henvendte seg imidlertid til en distriktsorganisasjon og en fagorganisasjon på grunn av mangel på kandidater. For NU var det også en stor utfordring at materialet på de innsendte kandidatene var så vidt forskjellig. Man gikk først og fremst ut fra å sikre faglig og geografisk spredning. Det var en utfordring at mange kandidater var fra Oslo. I ettertid ser NU at man gjerne skulle hatt mer tid, til å bli kjent med de ulike kandidatene og til å sette sammen varakandidater.

Fra de intervjuede medlemmenes synsvinkel, både de som er positive, nøytrale og negativ til ordning og iverksetting, så er det enighet om at informasjonen til medlemmene burde vært bedre. Dette gjelder naturlig nok særlig dem som ikke var på landsmøtet.

Et intervjuet medlem understreker at FB-debatter kan bli som et «ekkokammer» - ikke alle får med seg hva som skjer der, flere av de sidene hvor debattene gikk, var ikke offentlige. Samtidig blir debattene gjerne forsterket av meningsfeller. Dette medlemmet mener at mange nok kviet seg for å delta i debatten, fordi den ble ensrettet, og det var vanskelig å nå fram med motargumenter. Medlemmet reflekterer over betydningen av å anvende de

organisasjonsdemokratiske kanalene for å ytre sin mening. Til syvende og sist er det et landsmøte som har bestemt dette, og er man kritisk, så får man ta det opp i sin grunnorganisasjon og fremme nytt forslag på neste landsmøte.

Som vi skal se mer på i kapittel 5, så kan dette sies å være ulike syn som reflekterer ulike demokratiforståelser eller demokrati-uttrykk; det sistnevnte medlemmet vektlegger viktigheten av organisasjonsdemokratiet og lojalitet til organisasjonens organer og vedtak, mens medlemmene som ytret sin kritikk på sosiale medier, vektla andre demokratiske verdier; ytringsfriheten, protesten og lojaliteten til det man oppfatter som billedkunstneres ultimate mål: de verdiene som Kunstneraksjonen av 74 representerer. I denne sammenhengen blir hensynet til organisasjonsdemokratiet sekundært.

For de intervjuede medlemmene som er særlig kritiske, både til ny ordning og implementeringen av den, så handler det blant annet om mangel på transparens. Det at CVene ble lagt ut så sent, og at begrunnelsen fra nominasjonsutvalget ble oppfattet som tynn fortonte seg som bevis på hvor tilfeldig hele ordningen var lagt opp, og at den ble forvaltet dårlig. Medlemmet som trakk seg, hadde meldt seg som kandidat på det premisset at ordningen var som den hadde vært tidligere, og ble ikke kontaktet med informasjon om at ordningen var annerledes dette året. NBKs håndtering diskrediterte hele prosessen i dette medlemmets øyne.

Imidlertid skal det også inkluderes i denne framstillingen at administrasjonen også fikk flere positive tilbakemeldinger fra medlemmer som synes det var enkelt å stemme. At valgdeltakelsen ble doblet, ble også oppfattet som et positivt signal. Samtidig er det svært vanskelig å fastslå om økningen i deltakelse hadde å gjøre med selve ordningen, informasjon om ordningen, at ordningen var enklere, eller om det skyldtes oppstyret og oppmerksomheten som fulgte av kritikken.

3.6 Samlet vurdering av iverksetting

Evalueringens materiale indikerer helt tydelig at iverksetting av den nye ordningen bar preg av noe hastverk, og at rett informasjon ikke kom ut til medlemmene til rett tid. Det synes også som en svakhet at informasjon ikke hadde nådd de nominerte kandidatene. Her er det naturligvis mulig å innvende at de nominerte kandidatene selv burde ha fulgt bedre med, på NBKs nyhetsbrev etc. Likevel framsto håndteringen noe mer «bakpå» enn den burde ha vært. Dette kan som nevnt forklares med at store deler av administrasjonen var ny, og NBKs administrasjon har gjort verdifulle erfaringer og lært av denne runden, som gjør at dette mest sannsynlig vil håndteres langt bedre ved neste valg – uansett ordning.

4. Statistikk over sammensetning av stipendkomiteene

Sammensetningen av stipendkomiteen, dens bredde når det gjelder faglighet, geografi, alder, kjønn og kulturell bakgrunn, var et springende punkt i begrunnelsen for å endre valgordningen. Som beskrevet i de foregående kapitler, kunne NBKs tidligere valgordning ikke *garantere* bredde på de sosiale variablene. Betydningen av bredde i komiteen handler naturligvis om en antakelse om at bredde i komiteen vil bidra til bredde i tildeling.

Stipendkomiteens sammensetning analyseres i dette kapitlet i to perioder; 2008-2017 (tidligere ordning) og 2018-2019 (ny ordning). Siden den nye valgordningen kun har virket i ett år, så kan dette anses som et skjevt sammenlikningsgrunnlag. Samtidig er det også slik at den nye ordningen har vært å anse som en prøveordning, og sett i forhold til den diskusjonen og kritikken som har kommet, er det likevel hensiktsmessig å se periodene i forhold til hverandre, siden komiteens sammensetning jo kan sies å være et «produkt» av valgordningene.

Som beskrevet i metodekapitlet, inkluderer dette kapitlet ingen analyse av komiteens faglige sammensetning. Grunnen til dette er at valgordningene gjennom årene har hatt faggrupper som sitt første sorteringskriterium, ihht vedtektene. Fram til 2011 stemte man innenfor bestemte faggrupper, mens fra 2011 ble dette omgjort til mer åpne kompetansegrupper. Samlet har ordningene altså vært innrettet slik at faglig spredning har vært sikret. Siden faginndelingene har skiftet gjennom tidene, egner materialet seg også dårlig for statistisk framstilling, og må i tilfelle analyseres på en annen måte.

4.1 Geografi

Geografi har vært det mest omdiskuterte temaet i NBK når det gjelder spredningskriteriene. Det har framkommet tydelig i datainnsamlingen og gjennom diskusjonene på ledermøtet at forholdet mellom Oslo og landet forøvrig, i stipendsammenheng, er en sentral dimensjon. Endel interessante refleksjoner om geografisk tilknytning har framkommet både i intervjuer og i drøftingen på ledermøtet; hvorvidt bostedskommune er et nyansert og godt nok mål på geografisk tilknytning. Eksempelvis kan Oslobosatte kunstnere ha sterk tilknytning til andre deler av landet; som steder de er født og oppvokst, eller kunstnere bosatt i distriktene være utflyttet fra byene.

I undersøkelsen av stipendkomiteenes geografiske sammensetning er det imidlertid kun sett på komitemedlemmenes bostedsfylke. Det er dette NBK har informasjon om, og statistikken vil kunne bli uhenksommessig finmasket om man skal operere f.eks. med primær- og sekundærtilknytning til ulike fylker.

Figur 5 viser den geografiske sammensetningen (fylkesvis) av stipendkomiteen 2018-2019. Figur 6 viser sammensetningen av de ulike stipendkomiteene i perioden 2008-2017, men ikke finmasket i fylker – kun Oslo-andel versus landet forøvrig. Det er valgt å gjøre det slik fordi det ville ta mye plass å vise den finmaskede statistikken for alle årene, og fordi det ser ut til at Oslo-dimensjonen er det temaet som er mest diskutert i organisasjonen. Fullstendig statistikk med fylkesfordeling kan imidlertid fås ved henvendelse til NBK.

Fig.5

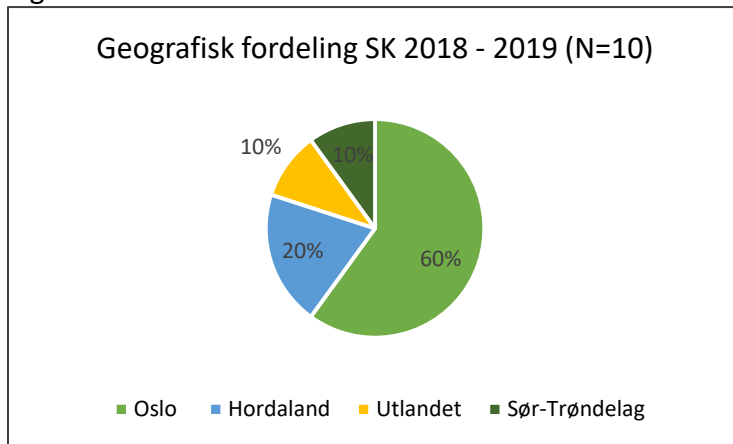
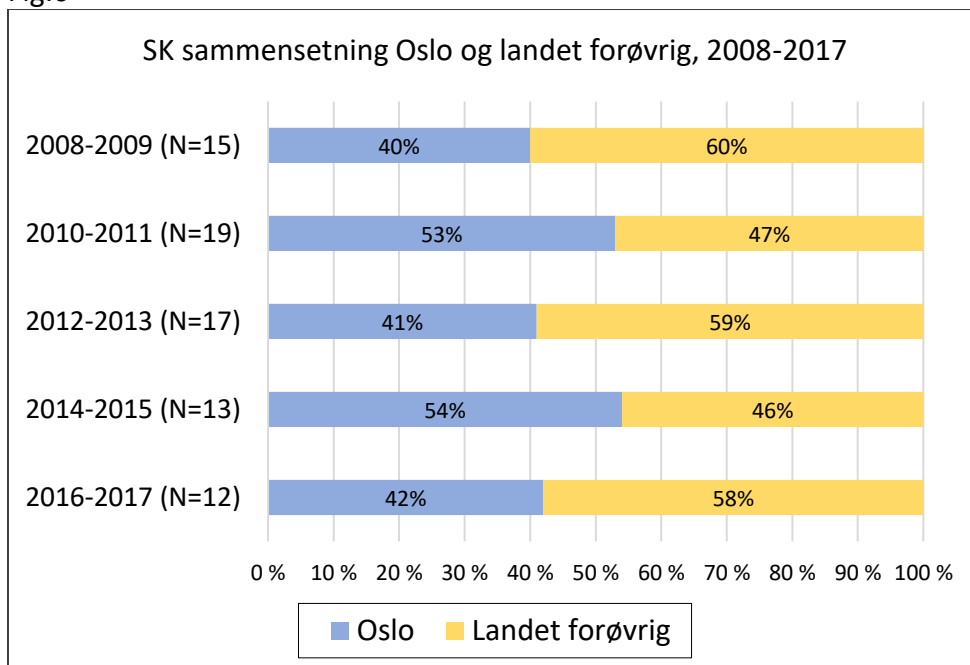

Fig.6

*Det bør gjøres oppmerksom på her, som i metodekapitlet, at N varierer mellom periodene, da statistikken her inkluderer alle personer som satt i stipendkomiteen i perioden, inkludert varaer.

Figur 5 viser at i sammensetningen av SK 2018-2019, så er **60 %** av SK-medlemmene fra Oslo. Figur 6 viser at i sammensetningen av SK 2008-2017, så er andelen av Oslo-baserte medlemmer noe lavere. I gjennomsnitt er den **45,8 %** i perioden.

Tabell 2: Oversikt over Oslobaserte søkere til og mottakere av BKH, BKV og SKS siste fem år

År	Antall søkere fra Oslo	Andel søkere fra Oslo	Antall stipendmottakere fra Oslo	Andel stipendmottakere av stipendsøkere fra Oslo	For hele landet: Andel stipendmottakere totalt av søkere totalt
2014	784	45 %	273	35 %	31 %
2015	747	43 %	261	35 %	31 %
2016	768	44 %	266	35 %	33 %
2017	666	43 %	218	33 %	32 %
2018	702	44 %	271	39 %	35 %

Tabell 2 gir oversikt over søkerne til BKH, BKV og SKS som er basert i Oslo, både hvor stor andel de utgjør av søkermassen, og hvordan tildelingene til Oslobaserte søkere står i forhold til tildelingene til landet forøvrig.

- Dersom vi ser på andelen av søkermassen som er Oslobasert, i perioden 2014-2017, så er denne i gjennomsnitt **43,8 %**. Ser vi dette i forhold til den gjennomsnittlige Oslo-andelen i SK i perioden 2008-2017, så var den altså **45,8 %**.
- Ser vi så på perioden 2018-2019, så har vi naturlig nok kun statistikk over søkermassen fra 2018. Dette året var andelen Oslo-baserte søkere **44 %**. Til sammenlikning var Oslo-andelen i SK dette året **60 %**.
- Ser vi så på tildelingene av stipend, så er det altså en tildelingsandel *på landsbasis* i gjennomsnitt på **32 %** (31,75) i perioden 2014 – 2017. Oslo-søkernes tildelingsandel i samme periode, er gjennomsnittlig på **34,5 %**.
- For 2018 er tildelingene på landsbasis **35 %**, mens andel stipendmottakere mot søkere fra Oslo er **39 %**.

4.1.1 Vurdering av geografisk spredning

En utfordring med vurderingen av det statistiske materialet er at NBK ikke har satt noen overordnede mål for hva som er ønskede eller akseptable «rater» når det gjelder Oslobaserte kunstners tildelingsandel versus landet forøvrig.

Et interessant funn kan sies å være at det siste året, med ny valgordning, har altså Oslo-andelen i komiteen vært høyere enn de foregående år, og tildeling til Oslo-kunstnere andelsmessig noe høyere. Samtidig må man altså her påpeke at ett år er et svært lite grunnlag å vurdere den nye ordningen på. Det at Oslo-andelen i komiteen faktisk økte med ny ordning, viser jo nettopp at det har vært uklart hva som er en «rett» Oslo-andel. Som intervjuet med representant fra NU viste, er det utfordrende å sette sammen en balansert komite, uansett retningslinjer. Det var mange kandidater fra Oslo-området.

Hvis man skal se på komiteene som ble «produsert» av den tidligere valgordningen, så var det altså en gjennomsnittlig andel Oslo-kunstnere på noe under 46 %. De skulle vurdere

søkere fra hele landet, og Oslo-andelen blant søkerne var noe under 44 %. Det kan altså ikke sies å være en stor overrepresentasjon av Oslo-kunstnere i komiteene, sett i forhold til søkermassen. Det kan jo naturligvis diskuteres om det er et problem at det er en overrepresentasjon på 2 prosentpoeng. Dette er noe NBK som organisasjon må vurdere.

Når det gjelder tildelingene av stipend, og hvordan Oslo-kunstnere står i forhold til resten av landet, så viser altså materialet at samlet tildeling på landsbasis ligger på rundt 33 % de siste årene, mens andel av Oslo-søkere som får tildelt stipend er ligger på rundt 35 %. Altså også en 2 prosentpoengs skilnad her.

Det er viktig å påpeke, at det lett kan dannes et inntrykk av at svært mange Oslokunstnere får stipend, men det handler altså først og fremst om at søkerandelen fra Oslo er svært høy. Det er en stor andel av kunstnerbefolkningen som er bosatt i Oslo. At det er et stort antall Oslobaserte kunstnere som får, indikerer imidlertid ikke at *andelen* ift resten av landet er uforholdsmessig høy. Det er hele tiden *andelen* man må vurdere, og ikke antallet.

Antall stipender versus stipender i kroner og øre

Et poeng som har framkommet i diskusjonene, er at det ikke nødvendigvis er tilstrekkelig å se på antall stipendtildelinger. Stipendene varierer sterkt i størrelse; fra flerårige arbeidsstipender til mindre prosjektstipender. Det er påpekt at det er nødvendig å se på statistikken mht beløpene som tildeles. NBK har mulighet til å framskaffe supplerende statistikk på dette, men det er et arbeid som vil ta noe tid. Om bildet endrer seg betraktelig ved å supplere med beløpsstatistikk, så må NBK vurdere den nye informasjonen.

4.2 Kjønnbalanse

Kjønn er et annet viktig element i en balansert sammensetning av stipendkomiteene. Igjen er det viktig å påpeke at komiteene skal «speile mangfoldet i kunstnerbefolkningen». Det er noe mer problematisk å vite hvorvidt komiteene speiler det kjønnsmessige mangfoldet, siden kjønn ikke er noe som registreres ved søknad om stipend. Det er derfor et spørsmål om man skal etterstrebe en 50/50-fordeling på kjønn. Ifølge kunstnerundersøkelsen 2013 er kjønnsfordelingen blant billedkunstnerne 72 % kvinner og 28 % menn.¹⁷ Skulle komiteen gjenspeile kunstnerbefolkningen, blir altså 50/50 et galt prinsipp.

Figur 7 viser kjønnbalansen i SK 2018-2019, altså komiteen som ble valgt med ny ordning. Figur 8 viser kjønnbalansen i perioden 2008-2017.

¹⁷ Heian et.al (2015): Kunstnerundersøkelsen 2013
<https://www.telemarksforsking.no/publikasjoner/filer/2631.pdf> s 41

Fig 7

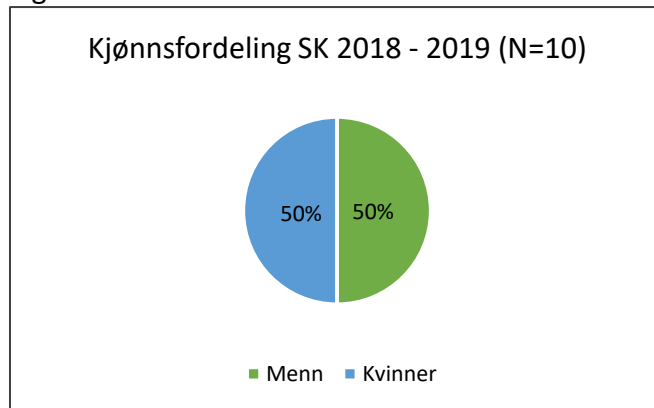
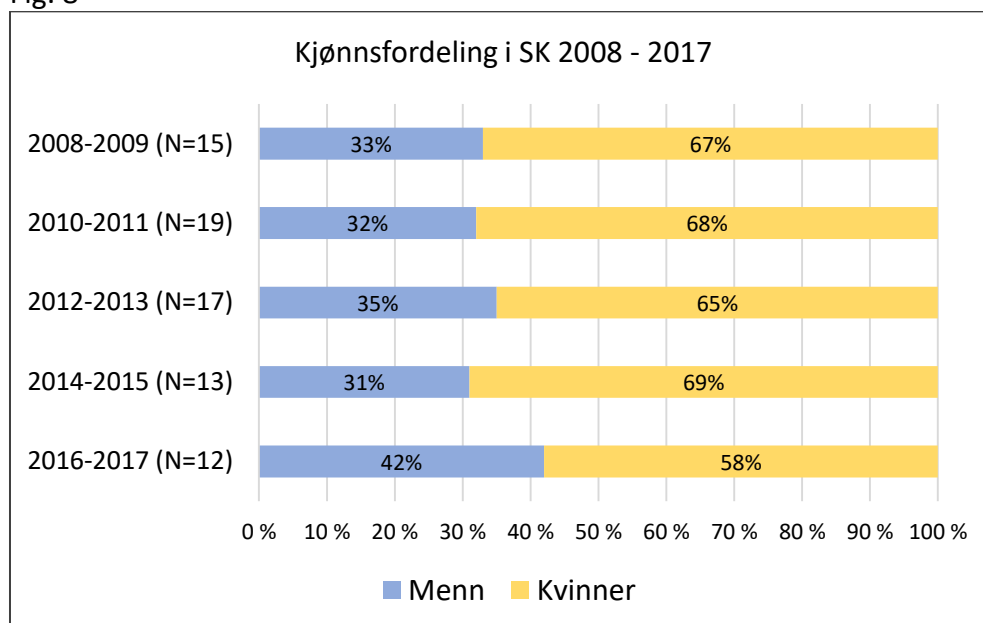

Fig. 8

Som figur 7 viser, har SK 2018 – 2019 en **50/50 balanse** mellom menn og kvinner. I perioden 2008-2017 var gjennomsnittlig kvinneandel i komiteen **65,4 prosent** (figur 8). Slik sett var man i denne perioden nærmere den faktiske kvinneandelen i kunstnerbefolkningen, dersom man legger Telemarksforskning sine tall til grunn.

Kjønn har ikke vært en spesielt omdiskutert kategori, i intervjuene som er gjennomført i arbeidet med denne evalueringen, eller i diskusjonen på ledermøtet. Som tidligere nevnt kan det være at diskusjonene om den geografiske spredningen har tatt så vidt mye oppmerksomhet at dette ikke i samme grad har blitt tematisert.

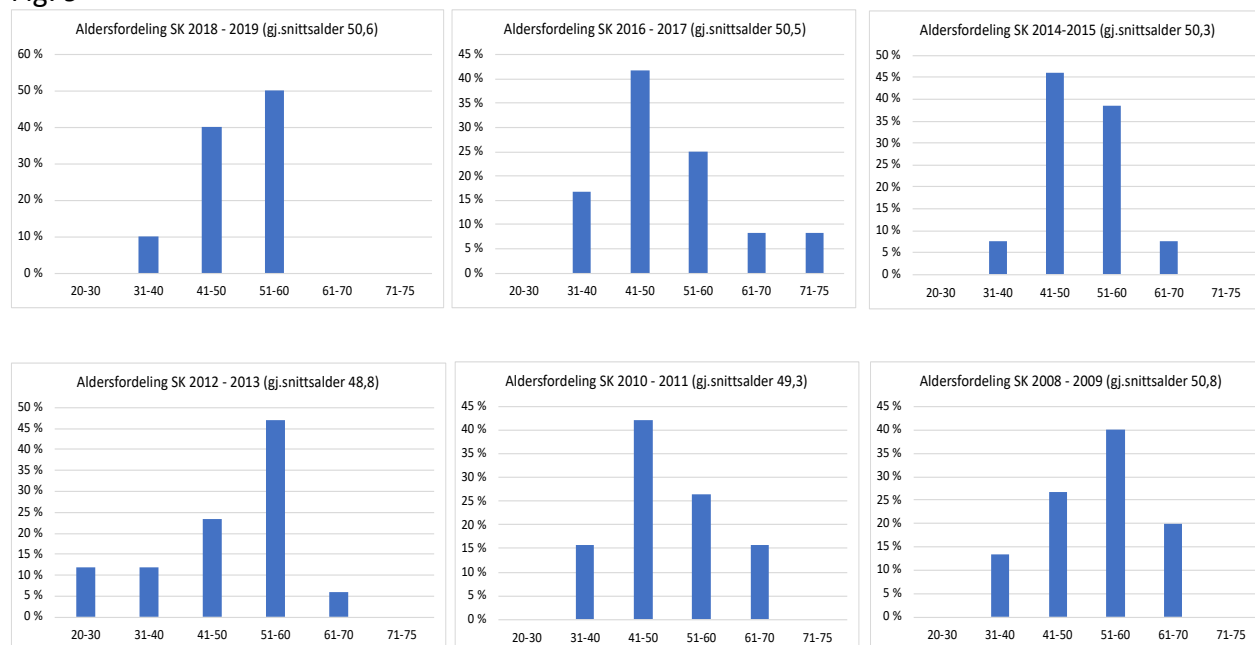
4.3 Bredde i alder

Når det gjelder alderssammensetningen av komiteene, så er det ønskelig at komiteene representerer et mangfold også i dette. Når det gjelder alder, så har man noe av den samme utfordringen som med kjønn. Man kan se på alderssammensetningen av komiteene, men man har ikke opplysninger om alder blant søkerne som skal vurderes, fordi registrering av

fødselsdato i statistikken er ufullstendig. Ser man på totalpopulasjonen ut fra kunstnerundersøkelsen, så er gjennomsnittsalderen for billedkunstnere 49 år.¹⁸

Alderssammensetningen i komiteene i perioden 2008-2019 er gjennomgått og synliggjøres i figur 9.

Fig. 9

Som figur 9 viser, ligger gjennomsnittsalder i komiteene forholdsvis tett opp til gjennomsnittsalder blant billedkunstnere som gruppe.

4.4 Komiteens sammensetning ift uorganiserte kunstnere

Når det gjelder hvorvidt medlemmene i stipendkomiteen er medlem i NBK eller ikke, så er det først for de to siste periodene (2016-17 og 2018-19) man har informasjon om dette. NBKs oversikter viser at i perioden 2018-19 er 8 av 10 komiteemedlemmer medlemmer i NBK. I perioden før, 2016-17, var samtlige komiteemedlemmer medlemmer i NBK.

Skal man gå ut fra Telemarkforskning sine beregninger, så er 25 % av alle aktive kunstnere ikke medlem i en kunstnerorganisasjon.¹⁹ Utredningen av SKS vektla at uorganiserte kunstnere skal ha like god tilgang både på stipendmidler og anledning til å sitte i stipendkomiteer. Organisasjonstilknytning er altså ingen forutsetning for å bli nominert til komiteeverv. Statistikken viser også at organisasjonstilknytning ikke har noen betydning for tildeling av stipend. Gjennomgang av søkermassen og tildelinger viser at 32 % av tildelingene går til søkere som ikke er organisert.²⁰ Dette viser altså en overrepresentasjon av uorganiserte i tildelingene.

¹⁸ Ibid, s 42

¹⁹ Utredningen av Statens Kunstnerstipend, s 23.

²⁰ Ibid, s 23.

Likevel er det altså politisk oppmerksomhet rundt de uorganisertes tilgang – også til å bli nominert og få komiteverv – som gjør at NBK bør ha en viss oversikt over komiteedlemmenes organisasjonstilhørighet framover. Samtidig bør det fortsatt være et overordnet prinsipp at organisasjonstilhørighet ikke tillegges noe vekt ved nominasjon til komite.

4.5 Samlet vurdering av statistikken

Gjennomgangen av det statistiske materialet viser ingen store systematiske skjevheter i komiteene, verken mht geografi, kjønn eller alder. Det er vanskelig å si noe bestemt om organisasjonstilhørighet, siden man kun har data fra de siste to år. Det lar seg heller ikke spore noen bestemt forfordeling til Oslo-området når man ser på tildelingene disse komiteene har gjort. Som tidligere nevnt er det her kun sett på antall tildelinger og ikke størrelsen på tildelingene. NBK skal ta stilling til hvorvidt dette skal ses nærmere på.

5. Vurdering av valgordningene

I dette kapitlet presenteres vurderinger av valgordningene, både den tidligere og den nåværende. Kapitlet tar utgangspunkt i de tre temaer som har vært retningsgivende for evalueringen;

- Det demokratiske perspektivet
- Åpenhet og transparens
- Habilitet/uavhengighet

Det er særlig det første temaet; det demokratiske perspektivet, som vies plass. Innledningsvis gis det her først en redegjørelse for ulike forståelser av demokratibegrepet. På bakgrunn av dette analyseres styrker og svakheter ved ordningene, ut fra ulike demokratiperspektiver, med base i intervjumaterialet. Videre redegjøres det for hvordan ordningene står seg i forhold til åpenhet og transparens, samt habilitet/uavhengighet.

5.1 Demokrati og demokratiforståelser

En statsvitenskapelig klassiker om demokrati er Robert A. Dahls *Dilemmas of Pluralist Democracy: Autonomy vs control* (1982). Innledningsvis skriver han:

*Today the term «democracy» is like an ancient kitchen midden packed with assorted leftovers from twenty-five hundred years of nearly continuous usage.*²¹

Det er derfor ikke til å undres over, at det i intervjuer og andre fora har vært referert til en rekke ulike forståelser, og at demokratibegrepet kan brukes til å forsvare ulike syn. Det har derfor vært et behov i denne evalueringen for å rydde i begrepsbruken, for å klargjøre grunnlaget som valgordningene vurderes på.

5.1.1 Demokratiske idealer

Robert A. Dahl redegjør i sin bok for noen punkter som kan sies å utgjøre premisser for en ideell demokratisk prosess. Dahl presiserer at ikke noe regime på noe tidspunkt fullt ut har møtt disse idealene, og at mest sannsynlig vil ingen gjøre det i framtiden heller. Samtidig kan disse punktene brukes nettopp som et utgangspunkt for en holdning til et slags «rent» og ideelt demokrati. Evalueringen har vist at i den kritikken som har vært kommet mot ny valgordning, så er det nettopp disse idealprinsippene det vises til. Punktene er som følger (min oversettelse):

- Likhet i stemmegivning (hver borgers uttrykte meninger teller like mye)
- Faktisk/effektiv deltakelse (hver borger skal gjennom beslutningsprosessen ha like og adekvate muligheter til å uttrykke sin mening)

²¹ Omtrentlig oversatt: «I dag er begrepet “demokrati” som et forhistorisk funnsted med levninger fra tjudefem århundrer med kontinuerlig bruk». Dahl, Robert A: *Dilemmas of Pluralist Democracy. Autonomy vs. Control* New Haven: Yale University Press 1982

- Opplyst forståelse (hver borger skal, innenfor den tiden det tar å ta en beslutning, ha like og adekvate muligheter for å bli informert om alternativer og konsekvenser, for slik å kunne ta en begrunnet beslutning)
- Kontroll over agendaen (hver borger skal være med og beslutte hvilke spørsmål som settes på agendaen og hvilken beslutningsprosess som skal anvendes)
- Inkludering (demos skal inkludere alle voksne som lyder lovene innenfor det avgrensede området)

Som det ble nevnt over, anser Dahl disse kriteriene som så krevende at ikke noe regime på noe tidspunkt har møtt dem. Han skiller mellom **to typer** av historisk faktisk eksisterende systemer som har blitt betegnet som demokratier, på tross av åpenbare begrensninger. Den **første** er eksempelvis bystatene i antikken, hvor den begrensede størrelsen gjorde en form for direktedemokrati mulig. I forhold til idealene over, kom imidlertid disse bystatene også til kort. Det var stort sett en liten gruppe voksne (menn) som kom seg til torget, fikk informasjon og deltok i beslutninger.

For å muliggjøre en form for folkestyre i større enheter, som nasjonalstater, vokste den **andre** typen fram, som bygger på representasjon. Disse systemene bygger på følgende punkter:

- Kontroll over politiske beslutninger ligger (grunnlovsfestet) hos valgte representanter
- Representanter er valgt i hyppige og rettferdige valg
- Praktisk talt alle voksne har rett til å stemme i valg
- Praktisk talt alle voksne har rett til å stille til valg som representant
- Borgerne har rett til å ytre seg om politiske spørsmål uten fare for straff
- Borgerne har rett til å søke alternative informasjonskilder
- Borgerne har rett til å organisere seg²²

Samfunn og styresett kan altså vurderes etter i hvilken grad de oppfyller disse punktene. Nasjonalstater som i høy grad oppfyller disse, anses demokratiske.

5.1.2 Representativt demokrati

De 7 punktene over utgjør altså det som kan kalles et representativt demokratisk styresett. Ulike politiske grupperinger konkurrerer i frie, åpne valg, om å vinne legitimitet til å styre. Representantene gis myndighet til å vedta lover, og velge utøvende myndighet (regjering). Norge er et eksempel på et slikt styre. I Stortingsvalg og kommunevalg stemmer befolkningen på konkurrerende lister (og man har i varierende grad mulighet til å gi direkte personstemmer) slik at den valgte forsamling ender opp med å gjenspeile befolkningens politiske synspunkter. Dette kalles *meningsrepresentasjon*.²³

²² Ibid, s 11

²³ Se nærmere om meningsrepresentasjon og sosial representasjon i Regjeringens lokaldemokrativeileder. <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommunereform/Verktoy/lokaldemokrativeilederen/del-a/representasjon---et-viktig-demokratisk-ideal/id2424155/>

I et representativt demokrati er det et ideal at den valgte forsamlingen skal gjenspeile befolkningen ikke bare på politiske meninger, men også på sosiale variabler. Sosial representasjon handler altså om hvordan den valgte forsamling representerer befolkningen med tanke på geografi, kjønn, alder og kulturell bakgrunn. I norske Stortingsvalg er geografisk spredning sikret da man stemmer innenfor *valgkretser*. Når det gjelder øvrige variabler som kjønn, alder og kulturell bakgrunn, har man ingen formelle mekanismer for å sikre dette. Det blir dermed de politiske partienes ansvar, som setter sammen sine lister, å sørge for at listene har et mangfold med tanke på disse dimensjonene. I Regjeringens lokaldemokrativeileder legges det vekt på at partiene må bruke rekrutterings- og nominasjonsarbeidet til å sørge for god representativitet. Man vet likevel at det er utfordringer i sosial representasjon både i nominasjon og valg; det er f.eks. fortsatt overrepresentasjon av menn i forhold til kvinner (tall fra kommunevalg 2015).²⁴

Her ses altså en parallell til utfordringene som NBK har hatt med sitt valgssystem til komite. Heller ikke norske Stortingsvalg eller kommunevalg har noen sikringsmekanisme for å garantere sosial representativitet på alle variabler. Her må man basere seg på partienes *tilstrebing* av å fylle listene med et mangfold av kandidater, slik NBKs nominasjonsutvalg har gjort.

Adgang til personvalg i Norge

I norske kommunevalg har innbyggerne reell mulighet til å endre sammensetningen av kommunestyrene på personplan, ved å gi personstemmer. Ved Stortingsvalg kan man stryke og kumulere navn, men listene er likevel hovedsakelig lukket; velgeren gis anledning til å stemme på enkeltkandidater, men terskelen for at kandidaten går foran kandidaten over på listen, er i realiteten svært liten (må ha over 50 % av velgerne). Det norske valglovutvalget problematiserte denne «halvveis»-tilgangen til personvalg som praktiseres i Norge.

5.1.3 Organisasjonsdemokrati

Organisasjoner spiller, og har historisk spilt, en sentral rolle i det norske samfunnet. På mange samfunnsområder har organisasjonene uskrevne «kontrakter» med staten, om medvirkning og påvirkning i beslutningsprosesser. Dette kalles ofte *korporatisme* og er et sentralt tema i statsvitenskapen.²⁵ På kulturfeltet har korporatismen særlig vært undersøkt av Per Mangset som har stilt spørsmålsteget blant annet ved kunstnerorganisasjonenes innflytelse over beslutningsapparatet når det gjelder fordeling av goder på kunstfeltet.²⁶

I et organisasjonsdemokrati er landsmøtet øverste beslutningsorgan. Myndighet til å fatte ulike beslutninger kan så delegeres til grupperinger som styrer, råd og utvalg, fra landsmøtet. Kunstnerorganisasjonene i Norge er stort sett alle styrt på denne måten.

²⁴ <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommunereform/Verktoy/lokaldemokrativeilederen/del-a/representasjon---et-viktig-demokratisk-ideal/id2424155/>

²⁵ Den liberale korporatismen (korporatismen) betyr at et mangfold av interesseorganisasjoner deltar på ulike plan i offentlige råd og vedtaksorganer. Denne formen er vokst fram gjennom frivillig deltagelse, gjennom krav nedenfra eller invitasjon ovenfra.

²⁶ Se f.eks. Per Mangset (2015): Om den korporative tradisjonen i nordisk kulturpolitikk – med særlig vekt på den svenske kulturpolitikens historie
<https://www.idunn.no/nkt/2015/01/om-den-korporative-tradisjonen-i-nordisk-kulturpolitikk-m>

Når det gjelder valg av sakkyndige komiteer/råd i et organisasjonsdemokrati, så foregår det som oftest slik at en *valgkomite* gis tillit av organisasjonens medlemmer (på landsmøtet) til å sette sammen forslag til ulike organer – slik som sentralstyre, og øvrige råd, utvalg og komiteer. Endelig valg av disse skjer på landsmøtet, hvor det også er mulig å framsette benkeforslag. Kunstnerorganisasjonene i Norge velger alle sine sakkyndige komiteer på denne måten. NBKs sin valgordning har skilt seg fra dette, ved at alle medlemmer er med å stemme i et åpent valg.

Stikkordet i et organisasjonsdemokrati, er at organisasjonens medlemmer gir *tillit* til organisasjonens tillitsvalgte, som er valgt i grunnorganisasjonene. Man gir representantene tillit til å fatte beslutninger på et opplyst og informert grunnlag. Når NBKs landsmøte vedtar en ny valgordning, med 53 mot 8 stemmer, så vil man da ut fra en *organisasjonsdemokratisk* tilnærming kunne si at dette er noe organisasjonen har besluttet basert på tillit fra medlemmene. Hvis det så viser seg at beslutningene ikke er gjort på et tilstrekkelig informert grunnlag, så vil vedtaket likevel kunne trekkes i tvil, slik som her har skjedd. Dette kan igjen sies å relatere til Dahls idealpunkt nr 3 om *opplyst forståelse*.

5.2 Analyse av valgordningenes styrker og svakheter

I det følgende blir både tidligere og nåværende ordning sett på i et demokratiperspektiv, basert på informantenes synspunkter i intervjuer. Det er også sett på skriftlige tilbakemeldinger fra grunnorganisasjoner, og muntlige innspill i ledermøte.

5.2.1 Tidligere valgordning

Styrker

Det de intervjuede særlig trekker fram om den tidligere valgordningen, kan sies å korrespondere til Dahls idealer. Det handler om åpenhet i prosesser, og en stor grad av transparens, i den forstand at alle kunne stille til valg, alle kunne stemme og alles stemme telte likt, alle hadde lik mulighet til å sette seg inn i informasjon om den enkelte kandidat. Det at alle *ikke brukte* denne muligheten og stemmen, er en egen problematikk som løftes for seg selv, i et senere avsnitt. Informantene vektlegger transparensen og enkelheten i det at alle kandidater som stilte til valg, var synlige når valget skulle gjennomføres.

Ordningen sikret også spredning på kunstfaglige grupperinger – det som kan omsettes til «meningsrepresentativitet» i mangel på en bedre parallell. Man stemte innenfor fagkategorier/kompetansegrupper, og de ulike fagområdene var derfor sikret representasjon.

Svakheter

Det som særlig trekkes fram av informanter som var for å endre valgordning, er at den tidligere ordningen ikke hadde formelle mekanismer for å sikre sosial representasjon. Etter deres syn var det ikke tilstrekkelig at spredning på sosiale variabler ble tilstrebet i nominasjonsutvalgets forslag, det var behov for en ny ordning som rent faktisk *garanterte* denne spredningen. I tidligere ordning lå den usikkerhet at nominasjonsutvalgets forslag i prinsippet kunne forkastes helt, i flertallsvalget.

En annen svakhet som framheves, var risikoen for at valgresultatet kunne manipuleres ved aksjonisme. Siden valgdeltakelsen over tid var lav (om lag 20 % valgdeltakelse blant NBKs medlemmer, som innebar rundt 600 stemmer) var det ikke mange stemmer som skulle til bak hver kandidat, for at vedkommende skulle få en plass i komiteen.

5.2.2 Ny valgordning

Styrker

Det som særlig trekkes fram av informantene som er positive til ordningen, er at den har en formell mekanisme som sikrer sosial representasjon; det vil si bredde på dimensjoner som geografi, alder, kjønn og kulturelt mangfold. Med denne ordningen løper man ingen risiko for at valget overprøver NUs sammensetning. I følge disse informantene gir denne sikringsmekanismen ordningen legitimitet.

I tilbakemeldingene på ledermøtet kom det også fram at flere oppfatter den som enklere enn den forrige ordningen. Det blir trukket fram at det er et oversiktlig system, fordi du velger mellom «ferdige pakker» og kan se hvordan den endelige sammensetningen av komiteen blir.

Svakheter

Den nye ordningen gir Nominasjonsutvalget et langt større mandat enn tidligere. Blant kritikerne av ordningen er dette et av de aller viktigste ankepunktene mot den. Kritikerne mener at ordningen skaper en uheldig maktkonsentrasjon i NU. NU gis mulighet til å ekskludere kandidater, og dermed mener kritikerne at NU har uforholdsmessig stor innvirkning på komiteens sammensetning. At NUs medlemmer selv kan søke stipend i perioden, gjør dette problematisk, mener kritikerne. Dette var også et tema som ble løftet fram av flere grunnorganisasjoner på ledermøtet. Temaet drøftes nærmere under evalueringstemaet habilitet-uavhengighet (punkt 5.4).

Ordningen anses også av kritikerne som svak i det at prosessene er mindre åpne. Beslutningene om nominasjon og sammensetning av komiteene tas i det lukkede nominasjonsutvalget. Selv om endel av dette kan gjøres åpnere i framtidige valg, ved at det fremgår tydelig hvem som er nominert og det gis begrunnelser for nominasjonskomiteens valg, så vil endel av lukketheten bestå, i det at det rent faktisk vil være NUs endelige avgjørelse om komiteens sammensetning som blir stående.

Både i intervjuer og på ledermøtet ble det påpekt som uheldig at muligheten til personvalg er tatt helt bort. Det er tatt til orde for at en begrenset personvalgsmulighet kan gjeninnføres ved en slags «like for like» personvalg til de ulike gruppene (dette drøftes under valgforskers vurderinger). Spørsmålet er både hvordan dette kan gjøres teknisk på en måte som ikke blir svært komplisert, og om det da kan sies å være et reelt personvalg.

En sentral svakhet som er trukket fram både i intervjuer og på ledermøtet, er at alternativene fremstår for like. Det fremstår uklart hva som skiller dem. I mangel på tilstrekkelig antall kandidater går flere kandidater igjen på flere av listene. Det blir litt som

«loddrekning» som en informant uttalte. Det er vanskelig å vite hvorfor man skal velge den ene fremfor den andre.

5.3 Åpenhet og transparens

I løpet av evalueringen har to forhold blitt tydelige; det ene er at åpenhet og transparens på mange måter inngår i vurderingen av demokratiperspektivet. Det andre er at i vurderingen av dette temaet har det blitt ekstra tydelig at det er vanskelig å skille mellom innretningen av ordningene *per se*, og den praktiske iverksettingen. Den nye valgordningen har kun hatt en iverksetting, som på et vis kan anses som en prøve. I det følgende vil det forsøkes å skille på ordningens innretning og iverksettingen av den, men noen ganger vil dette være utfordrende å se helt isolert fra hverandre.

Underveis i evalueringen har dette temaet blitt utvidet til også å omfatte «enkelhet», i den forstand at det er undersøkt hvorvidt informantene har opplevd ordningene som enkle å forstå og velge ut fra.

5.3.1 Tidligere valgordning

Som vist tidligere, blir det i intervjuene vektlagt at den tidligere ordningen var åpen og transparent; det var et system man kjente til, man fikk listen over nominerte og avga stemme. Sågar mener enkelte at denne ordningen var preget av en nærmest «ekstrem» åpenhet, i og med at alle kandidater ble offentliggjort og alle gjorde sine direkte valg. Ulempen ved dette var at ingen hadde ansvar for helheten, mener de. For noen framstår det som en mangel på transparens at du ikke kunne se på forhånd hvordan de ulike komiteene ville se ut.

Samlet må den tidligere ordningen imidlertid sies å skåre høyt på kriteriene om åpenhet og transparens. De fleste intervjuede mener at den var enkel, men noen mener at den var krevende, blant annet fordi du måtte sette deg inn i hver enkelt kandidats bakgrunn for å gjøre et informert valg.

5.3.2 Ny valgordning

Det er som nevnt innledningsvis vanskelig i vurdering av ny ordning å skille mellom innretning av selve ordningen og hva som ligger i iverksetting, når det gjelder åpenhet og transparens. Her er det forsøkt fokusert på selve ordningen.

Som nevnt under «svakheter» ved ordningen under demokratiperspektivet, så er den nye ordningens beslutningsprosess i sin innretning, mer lukket. Beslutninger om nominasjon og sammensetning av komitealternativer skjer i et lukket organ, nominasjonsutvalget. Selv om dette utvalget er valgt gjennom demokratiske organer, er det i prinsipp en mer lukket prosess. Dette kan i framtiden gjøres mer åpent ved at alle nominerte offentliggjøres sammen med NUs forslag og at en grundig redegjørelse foreligger for NUs prioriteringer. Samtidig vil det, fordi mer myndighet gis til en lukket gruppe, i realiteten skåre lavere på åpenhet.

Samtidig er det hevdet fra enkelte at ordningen er mer transparent fordi du får tre ferdige komitealternativer å velge blant; og ett av disse blir den faktiske komiteen.

5.4 Habilitet - uavhengighet

Det tredje temaet omhandler habilitet – eller bredere sagt, beslutningstakeres uavhengighet fra bindinger som kan gi dem fordeler. Habilitet er vanligvis noe som vurderes i enkeltsaker, og da i henhold til forvaltningslovens bestemmelser. Det er forvaltningslovens § 6 annet ledd som her er aktuelt:

Likeså er han ugild når andre særegne forhold foreligger som er egnet til å svekke tilliten til hans upartiskhet; blant annet skal legges vekt på om avgjørelsen i saken kan innebære særlig fordel, tap eller ulempe for ham selv eller noen som han har nær personlig tilknytning til. Det skal også legges vekt på om ugildhetsinnsigelse er reist av en part.²⁷

I forbindelse med iverksetting av ny valgordning er det imidlertid ikke reist spørsmål om habilitetsspørsmål i enkeltsaker. Det er reist spørsmål om *mulige framtidige* habilitetsutfordringer. NBKs administrasjon, ved jurist, har tilbakevist at det er noen aktuell habilitetsproblematikk i forvaltningslovens forstand. Det henvises til at det er stipendkomiteens habilitet som i så fall er tema. Det vil da måtte vurderes i hvert enkelt tilfelle hvorvidt et medlem av stipendkomiteen kan sies å ha en nær relasjon til en søker (som også har sittet i nominasjonsutvalget).

Det som imidlertid har vært reist som en bekymring, er altså Nominasjonsutvalgets habilitet, i den forstand at NU også fungerer som offentlige tjenestemenn i det at de setter sammen forslag til komiteer, som igjen skal fordele goder. Det fremstår ikke selvsagt at NUs beslutninger ikke berøres av habilitetsregelverket.

5.4.1 Tidligere valgordning

Det har ikke tidligere vært reist spørsmål om habilitet som et strukturelt problem ved den tidligere ordningen, fordi myndighet til å sette sammen komite var fordelt på hele NBKs medlemsmasse. Det har derfor ikke vært et tema i noen av intervjuene.

5.4.2 Ny valgordning

Kort oppsummert gikk kritikk mot ny ordning på at NU hadde myndighet til å sette sammen komitealternativene (sammensetningen ville ikke kunne endres ved flertallsvalg) og mulighet til å ekskludere kandidater fra komitealternativene. Kritikken gikk ut på at NUs medlemmer kunne fatte avgjørelser som vil kunne innebære særlig fordel for dem selv, ved at de kunne søke stipend i perioden.

I intervjuer er det framkommet syn om at dette er ytterst konspiratorisk tenkt, da man som stipendsøker må gjennom to runder (komiteen deler seg i første utvalgsrunde i to), og det skal svært mye til å sette sammen komitealternativer som vil kunne garantere et NU-medlem denne fordel. Det framsettes også at NUs medlemmer da måtte ha gått sammen om å få dette til.

²⁷ Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1967-02-10/KAPITTEL_2#%C2%A78

Blant noen av informantene har det framkommet at selv om det ikke vises til noen foreliggende habilitetsbekymring i en konkret sak, så er det verdt å lytte når det reises spørsmål om disse organenes uavhengighet. Det framholdes at man ikke kan ha et system som skaper slik tvil. Kunst- og kulturfeltet i Norge er ikke større enn at slike spørsmål må tas på alvor. Det at NU har myndighet til å ekskludere kandidater, ses på som det største problemet. Selv om det ikke er slik at NU bevisst setter sammen komiteen etter egen vinning, kommer kjennskap og kunnskap inn, og problematikken handler altså om ekskluderingsmuligheten.

På ledermøtet var NUs mandat og rolle også et tema, og det ble ytret fra flere grunnorganisasjoner at NU-medlemmers mulighet til å søke stipend i perioden bør vurderes.

5.5 Valgforskers vurderinger av ordningene

Som beskrevet i metodekapitlet, ble det gjennomført en samtale med valgforsker Bernt Aardal som del av evalueringen. Hans refleksjoner og vurderinger presenteres i det følgende. Det er viktig å påpeke at denne samtalen fant sted før statistikken om stipendkomiteen var samlet inn og analysert.

Aardals synspunkter kan oppsummeres i to hovedpunkter:

- **Grunnlaget/behovet for å endre valgordning må kunne dokumenteres.** Generelt ved endring av denne type ordning, er det viktig å kunne dokumentere *hvorfor* endringen bør eller må gjøres. I dette tilfelle var det ikke på forhånd dokumentert at ordningen førte til uheldige skjevheter. Statistikken om stipendkomiteens sammensetning over tid som framskaffes i denne evalueringen, vil utgjøre det kunnskapsgrunnlaget som man ideelt sett skulle hatt på forhånd, før avgjørelsen ble tatt.
- **Den nye ordningen fremstår uryddig som valgordning.** Ordningen bygger på premisser som ikke er oppfylt. Dersom man skal ha et reelt valg mellom tre ulike alternativer, så må det være en reell forskjell på alternativene. I dette tilfelle hviler ikke de tre alternativene på noe spesifikt program eller en overordnet ide. Det blir dermed et valg mellom tre «ulike like» lister. Det fremstår da uklart hva man skal vurdere dem etter. Et listevalg forutsetter rimelig veldefinerte og velorganiserte grupperinger, som danner reelle alternativer.

Aardal framholder videre at den nye valgordningen vanskelig lar seg kombinere med personvalg. Etter hans oppfatning vil da systemet falle sammen, man vil da være tilbake i mer eller mindre det samme systemet man hadde tidligere.

Aardal mener samlet at for å sikre bredde i det kunstfaglige, som nå er vedtektsfestet, så er det mest hensiktsmessige å ha en forutgående inndeling i fagområder og stemmegivning innad i disse – så lenge empirien viser at dette over tid ivaretar de andre spredningskriteriene, og ikke fører til store skjevheter. Dette betyr i praksis å gå tilbake til den tidligere ordningen.

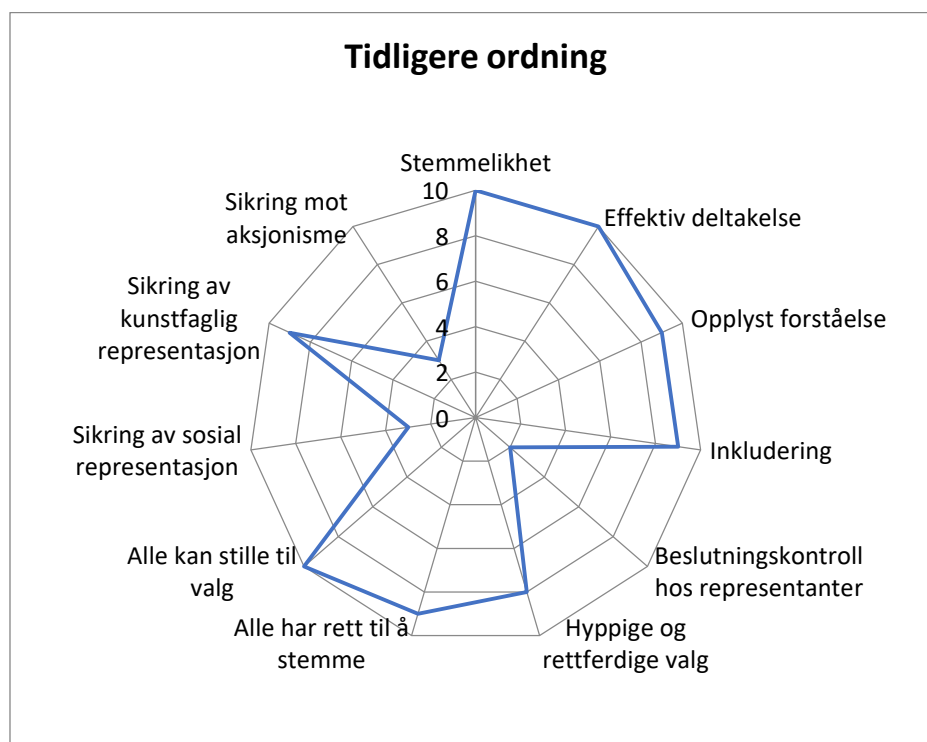
Det er verd å bemerke at Aardal her vurderer ordningene som *valgordninger*, ikke som oppnevningssystemer. Den nye ordningen kan på et vis sies å være et oppnevningssystem, mer enn en valgordning.

Når det gjelder den lave valgdeltakelsen som NBK har søkt å gjøre noe med over tid, så mener Aardal at lav valgdeltakelse ikke nødvendigvis er et stort demokratisk problem. Han viser til at ved universiteter og på arbeidsplasser er valgdeltakelsen ofte lav. Det kan være flere årsaker til lav valgdeltakelse; en mulig årsak er at det er rimelig tilfredshet med og tillit til systemet. Velgerne kan være mest opptatt av eget arbeid og virksomhet, som han antar kan være tilfelle med billedkunstnerne. Aardal viser til at valgdeltakelse ofte går opp ved konflikt, så det at valgdeltakelsen gikk opp i 2017 kan ikke automatisk sies å være en indikasjon på at den nye valgordningen gir økt valgdeltakelse på sikt. Aardal er enig i at det er et ideal å få valgdeltakelsen opp, men ikke for enhver pris.

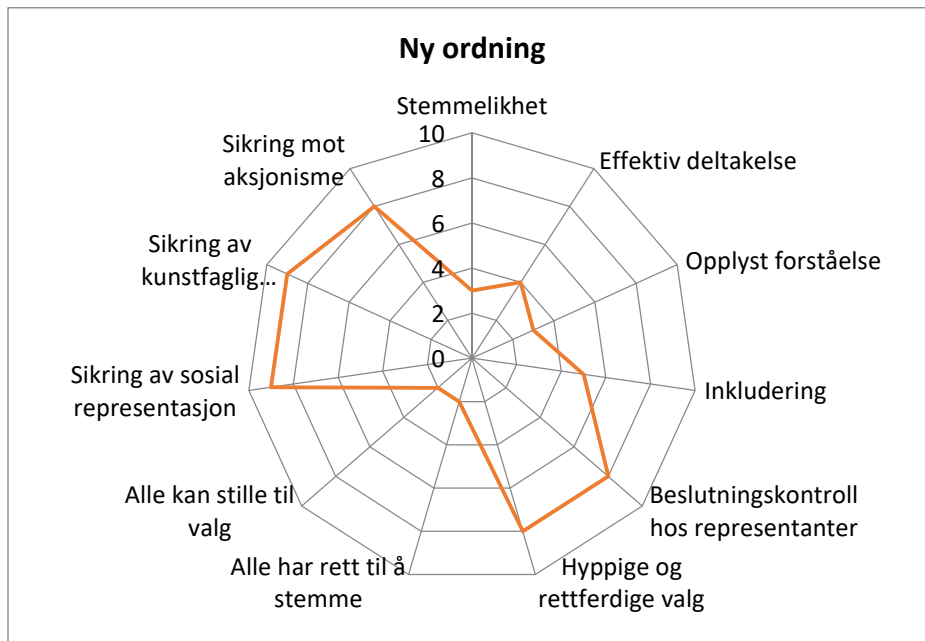
5.6 Oppsummering og vurdering

Både tidligere ordning og nåværende ordning kan ses i forhold til de demokratiske prinsipper eller «måleinstrumenter» som er beskrevet gjennom kapitlet. Det er igjen verdt å minne om at det finnes ikke noe perfekt valgssystem. NBK som organisasjon må selv definere hvilke hensyn og verdier som er viktigst å ivareta i utformingen av en valgordning. I figur 10 og 11 er både tidligere og nåværende ordning gitt en forsøksvis «skår» på ulike kriterier som har vært drøftet i kapitlet. Diagrammene er altså et forsøk på å brette ordningene ned analytisk på sentrale dimensjoner, og er ikke ment som noe fasitsvar, men som utgangspunkt for diskusjon i NBK. Hvilke verdier er viktigst? Er det de «klassiske» demokratiske idealene, som stemmelikhet, opplyst forståelse, at alle kan stemme og at alle kan stille til valg? Eller er det sikring av sosial representasjon, at beslutningskontroll ligger hos valgte representanter, og å motvirke faren for aksjonisme i valg?

Figur 10: Tidligere ordning - radardiagram

Figur 11: Nåværende ordning - radardiagram

6. Veien videre - anbefalinger

I dette kapitlet vendes blikket framover. Evalueringen har frambrakt en rekke synspunkter på valgordningene, og det sentrale nå er å finne en god vei videre for organisasjonen. NBK har nå fått et kunnskapsgrunnlag som kan bidra til å klargjøre behov og løsninger.

Det er viktig å understreke hva det er enighet om. Det er et felles ønske å ha en sterk kunstfaglig komite, hvor medlemmer sitter i kraft av sin kompetanse, men som også reflekterer et mangfold. Alle ønsker gode, transparente og etterprøvbare systemer. I den forbindelse bør det påpekes at NBKs administrasjon nå gjør et arbeid for å forbedre både informasjon og prosedyrer ved rekruttering og nominasjon av kandidater til valget. Det er enighet om at prosesser i grunnorganisasjonene ved nominering bør bli mer ensartede, og det utarbeides maler og prosedyrer for å sikre dette.

Det at NBK er endringsorientert og stadig ønsker å forbedre egne ordninger, viser at organisasjonen har et reflektert forhold til rollen som forvalter av statlige midler. Denne bevisstheten vil være viktig og avgjørende framover. Det er stadig politisk oppmerksomhet rundt forvaltningen av statlige stipendmidler, og spørsmålet om organisasjonenes oppnevningsrett er ikke avgjort. Dette blir mest sannsynlig adressert i den kommende kunstnermeldingen (2020).

Det kan være hensiktsmessig i dette siste kapitlet å gå tilbake til utredningen av Statens kunstnerstipend, som på mange måter igangsatte endringene av valgordning. Utvalget mente altså at staten i framover bør stille tydeligere krav til at «*sammensetningen av komiteene over tid må speile mangfoldet i kunstnerbefolkningen når det gjelder kunstneriske uttrykk, geografi og kjønn.*» Videre heter det også i utvalgets utredning:

Det er neppe mulig å sette sammen komiteer på en måte som ivaretar alle krav til fagkompetanse og mangfold til enhver tid. S sammensetningen av den enkelte komité må derfor sees i forhold til sammensetningen i foregående perioder slik at det over tid oppnås en balanse.²⁸

Utvalget har altså en bevissthet om at det er vanskelig å sikre alle spredningskriterier til enhver tid. Videre understreker utvalget i utredningen at de er kjent med at organisasjonene i dag har en høy bevissthet om dette, og at dagens ordninger i stor grad ivaretar dette hensynet. Utvalget viser til at kunstnerorganisasjonene har bred kunnskap om og innsikt i det aktuelle feltet som stipendkomiteen skal dekke, og at denne kunnskapen bidrar til å sikre både nødvendig kompetanse og fagsammensetning. Utvalget lander i sin utredning på at det bør fastsettes noen overordnede minstekrav til organisasjonenes oppnevningsprosedyrer, men ikke på hva disse kravene bør være.

Som del av evalueringen, ble det gjennomført en samtale med Alfhild Skaardal, som var utvalgsleder da utredningen ble gjennomført. I samtale med Skaardal ble det klart at fastsettingen av slike minstekrav var noe utvalget ønsket å gjøre i dialog med organisasjonene. Utvalgslederen understreket i samtalen at det ikke var noen særskilt kritikk

²⁸ Begge sitater er fra Utredning av Statens kunstnerstipend, s. 25

av NBKs daværende ordning som lå til grunn. Skaardal påpekte at NBK var blant de som alltid leverte grundige innstillinger og hadde gode habilitetsvurderinger, som gjorde utvalgets arbeid enkelt. Utredningens formål var å se på behov for modernisering og forenkling av dagens ordninger. Hensikten med forslaget om å gi den endelige oppnevningen til utvalget var ikke en kritikk av organisasjonenes nåværende oppnevningsprosedyrer, men et forslag for å sikre ryddighet og ensartethet i forvaltningen. Den viktigste avklaringen i samtalen med utvalgslederen, var imidlertid at Utvalget ikke forventet at organisasjonene skulle gjøre raske endringer på bakgrunn av utredningen. Utvalget ønsket å gå i dialog med organisasjonene om endringene.

Som nevnt over, var det i utredningen presisert at komiteene *over tid* må speile mangfoldet i kunstnerbefolkningen. Kapittel 4 og oversikten over det statistiske materialet viser at dette mangfoldet – på de kriterier som er undersøkt – var ivaretatt.

6.1 Alternative løsninger

I det følgende skisseres det som framstår som aktuelle alternativer for NBKs valgordning til stipendkomite. Alternativene gjennomgås med en analyse av fordeler og ulemper.

- A. Flertallsvalg av komite, som før
- B. Flertallsvalg av komite, med sikringsmekanisme (8 av 10 velges gjennom flertallsvalg, 2 legges til av NU dersom representasjonskriterier ikke anses oppfylt)
- C. Nominasjonsordning; NU nominerer, LM velger, mulighet for benkeforslag

A Flertallsvalg av komite (tidligere ordning)

Denne evalueringen har vist at det er en aktuell løsning å gå tilbake til den ordningen NBK hadde tidligere. Evalueringens materiale indikerer ikke at ordningen skapte problematiske skjevheter verken i sammensetning av komite eller i tildelinger. Nominasjonsutvalgets innstilling ble i stor grad fulgt, og flertallsvalgene skapte mindre endringer i komiteens endelige sammensetning. Denne ordningen sikrer spredning på kunstneriske uttrykk, gitt at man stemmer innenfor kompetansegrupper.

Dette alternativet vil, som vist i kapittel 5, ikke *sikre* sosial representasjon. Samtidig er det svært få – om noen – reelle valgsystemer som faktisk sikrer sosial representasjon fullt ut. Verken Stortingsvalg eller kommunevalg sikrer full sosial representasjon. Det kan derfor anses som å stille uforholdsmessig strenge krav til billedkunstnernes stipendkomite at den skal tilfredsstille sosial representasjon fullt ut.

B Flertallsvalg av komite, med sikringsmekanisme

En mulighet som har fremkommet gjennom evalueringen, er å beholde flertallsvalget i sin essens, men å legge en sikringsmekanisme på denne. En løsning kan være at 8 medlemmer velges gjennom flertallsvalg, som tidligere, mens 2 medlemmer blir lagt til av Nominasjonsutvalget, dersom det viser seg at det er behov for å styrke komiteens representativitet/bredde.

Med en slik løsning opprettholder man de åpne valgene blant medlemmene. Alle kan fortsatt nomineres, stille til valg og velges, med den forskjell at det er 2 mindre plasser å

konkurrere om. De 2 øvrige skal da hentes fra nominasjonslistene, men de vil settes inn med en begrunnelse fra nominasjonsutvalget. På denne måten vil nominasjonsutvalget ikke gis mulighet til å ekskludere kandidater, kun legge til. I de tilfellene hvor flertallsvalget f eks har ført til at komiteen ikke har noe medlem som kjenner den nordnorske regionen godt, så kan NU legge til et medlem fra denne regionen.

Det er Nominasjonsutvalget og ikke Landsmøtet som bør gjøre denne innsettingen, da man ved LM vil åpne for stor grad av usikkerhet i den endelige avgjørelsen.

En mulig risiko med denne modellen som må utredes nærmere, er hvorvidt den vil kunne bidra til dårligere spredning på fagretninger.

C Nominasjonsordning med endelig valg på landsmøtet

Dette alternativet innebærer å gi økt tillit til organisasjonens valgte representanter. I dette alternativet vil nominasjonsutvalget sette sammen et forslag til komite, som tilfredsstiller spredningskriterier på fag, geografi, kjønn, alder og kulturelt mangfold. Dette forslaget vil legges fram for landsmøtet, hvor det er anledning til å fremme benkeforslag. Endelig komite velges på landsmøtet.

Dette alternativet opprettholder muligheten for personvalg. Det fordrer imidlertid at medlemmene bruker sine organisasjonsdemokratiske kanaler for å fremme sine kandidater, i større grad enn i flertallsvalget. Det stiller økt krav til deltakelse i prosessene, til alle medlemmer som ønsker å påvirke valget. Det er imidlertid en ryddig ordning, og det er en ordning som tilsvarer den andre kunstnerorganisasjoner praktiserer for sine stipendkomiteer.

Kommentar om nåværende ordning

Ut fra de vurderinger som er gjort gjennom evalueringen og som ble presentert i kapittel 5, anses nåværende ordning som uryddig som en *valgordning*. Det er mer å anse som et oppnevningssystem. Selv om medlemmene kan stemme over de tre komitealternativene, og således har en viss innflytelse, så er komiteenes sammensetning fastlagt. Mulighetene for personvalg er borte (som praktiseres i andre kunstnerorganisasjoner, riktignok på landsmøtene). Det fremstår videre uklart hva som skiller de tre alternativene det skal stemmes over.

Det er framlagt flere forslag til å videreutvikle ordningen; at nominasjonsutvalgets begrunnelse blir tydeligere, og muligens derigjennom tydeliggjør hva som skiller alternativene. Dette kan bidra til mer åpenhet og opplyst forståelse. Videre er det et forslag å gjeninnføre en form for personvalg, ut fra en «like for like» tilnærming. Da vil man se for seg at f eks et komiteemedlem som er mann over 50 fra Vestlandet innenfor skulpturfaget, erstattes ved at man «velger» en kandidat med tilsvarende profil. Et slikt system vil imidlertid ha så mange faktiske begrensninger på valgfriheten at det er vanskelig å betegne den som et reelt personvalg.

På den annen side, dersom man gjeninnfører (reelle) personvalg er man strengt tatt tilbake i en av de andre modellene, hvor man ikke kan garantere komiteens endelige sammensetning, og forutsetningen for systemet blir borte. Da kan man like gjerne ha

alternativ A, B, eller C. Det vil ikke da være noe poeng i å opprettholde tre komitealternativer.

En samlet vurdering ut fra evalueringens materiale er at nåværende system er vanskelig å anbefale videreført.

6.2 Generelle anbefalinger

Uavhengig av hvilken valgordning NBK velger å gå videre med etter landsmøtet 2019, er det noen generelle forbedringspunkter som vil gjelde uansett. En del av dette er NBK allerede godt i gang med å implementere.

- **Gode, ensartede og transparente nominasjonsprosesser:** NBKs administrasjon er i gang med å implementere forbedringer i nominasjonsprosessene. Evalueringen har vist en del svakheter i nominasjonsprosessene i den forstand at det er lite ensartede prosedyrer for nominasjon. Den informasjonen som foreligger om hver kandidat er uensartet, og det gjør nominasjonsutvalgets arbeid vanskelig. Dette er prosedyrer som kan og bør forenkles uansett valgordning. Det vil gjøre prosessene enklere både for de som nominerer, for kandidatene som nomineres, og for nominasjonsutvalget som får mer enhetlig informasjon om hver kandidat.
- **Arbeid med informasjon om valg:** NBK har gjennom de siste årene hatt bevissthet rundt å øke valgdeltakelsen. Her kan organisasjonen generelt arbeide med synliggjøring og informasjon, både fra sentralt hold og i grunnorganisasjonene.
- **Styrking av det administrative arbeidet med stipendforvaltningen:** Selv om den administrative håndteringen av stipendbehandlingen ikke har vært et tema i evalueringen, har det tydelig framkommet at stipendforvaltningen er preget både av ressurs- og tidspress. Det er viktig å arbeide for å sikre at stipendkomiteen og stipendsekretariatet har gode arbeidsvilkår.

Vedlegg 1: Liste over anvendte kilder og litteratur

Tilsendte dokumenter fra NBK:

- Saksgangen for valgordningen i styret og på landsmøtet
- Saksframlegg om den administrative gjennomføringen av valget (med vedlegg, inkl. nyhetsbrev, utdrag fra sosiale medier mv)
- Utdrag fra gjennomgangen av Norsk Kulturråd 2014 (vedlagt: fullstendig utredning)
 - Høringssvar til gjennomgang av Norsk Kulturråd (både fra NBK og Kunstnernettverket)
- Utdrag fra gjennomgangen av Statens Kunstnerstipend 2016 (vedlagt: fullstendig utredning)
 - Innspill til organiseringen av SKS og mulige endringer 2016 (både fra NBK og Kunstnernettverket)
 - Høringssvar til utredningen av SKS, 2016
- Brev fra Kulturrådet angående bredde i stipendkomiteen for andre kunstnergrupper
- Styresak: Forslag til ny valgordning
- Landsmøtesak: Ny valgordning for NBKs stipendkomite og Den nasjonale jury (fra sentralstyret)
- Referat fra ledermøtet i NBK, 31. mai – 1. juni 2018
- Tilbakemeldinger fra grunnorganisasjonene på den nye valgordningen
- Utredning av flertallsvalg om NBKs stipendkomite og Den nasjonale jury (2015)
- Kort historisk oversikt over valgordning og antall komitémedlemmer

Andre kilder:

Bergh et.al(2010): *Personutvelgingen i norske valg* i Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift, nr 2, 2010, s 105-131

Dahl, Robert A (1982): *Dilemmas of Pluralist Democracy. Autonomy vs. Control* New Haven: Yale University Press 1982

Heian, Mari Torvik et.al (2015): *Kunstnerundersøkelsen 2013 – kunstnernes inntekter*.
<https://www.telemarksforsking.no/publikasjoner/filer/2631.pdf>

Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1967-02-10/KAPITTEL_2#%C2%A78

Skarstein Vigdis Moe (2015): *Kunstens autonomi og kunstens økonomi*.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/88795435d5904390918338514afcdcf4/kunstnerokonomi-utgreiing-28jan2015.pdf>